

PREVODI FANTAZIJSKE KNJIŽEVNOSTI ZA ODRASLE NA SLOVENSKEM

slovenščina

raziskovalna naloga

Anja Brunšek
3. letnik

Mentor: prof. Samo Koler
Somentor: prof. dr. Igor Saksida

Ljubljana, 2022/2023

Gimnazija Bežigrad

ZAHVALA

Najprej bi se rada iskreno zahvalila obema mentorjema prof. Samu Kolerju in prof. dr. Igorju Saksidi za vse povratne informacije in podporo v času pisanja raziskovalne naloge. Najboljša sta. Hvala tudi vsem z Mladinske knjige - Alenki Kepic Mohar, Aljoši Harlamov, Darji Marinšek, Katarini Modic in Aljažu Rabiču - ki so z veseljem hitro in učinkovito odgovarjali na moja vprašanja, ter obema prevajalcema Sergeju Hvali in Boštjanu Gorencu Pižami, ki sta mi pojasnila podrobnosti svojega dela. Rada bi se zahvalila tudi slovenskemu pisatelju Bojanu Ekselenskemu, ki mi je pomagal razjasniti situacijo žanra na Slovenskem. Vsem iz srca hvala.

KAZALO:

POVZETEK.....	4
1 UVOD	5
2 TEORETIČNI DEL.....	6
2.1 DEFINIRANJE POJMA FANTAZIJSKO	6
2.2 ZGODOVINA FANTAZIJSKE PRIPOVEDI.....	6
2.3 KLASIČNA ALI SODOBNA FANTAZIJA.....	8
2.4 OPREDELITEV FANTAZIJE.....	9
2.4.1 Prva skupina določil	9
2.4.2 Druga skupina določil.....	10
2.4.3 Tretja skupina določil	11
3 EKSPERIMENTALNI DEL	13
3.1 POGOSTOST PREVODOV (ANALIZA SEZNAMA GOODREADS)	13
3.2 POPULARNOST ŽANRA (ANALIZA PODATKOV O IZPOSOJI - REZULTATI IN RAZPRAVA)	14
3.3 ANALIZA ANKETE (REZULTATI IN RAZPRAVA)	16
3.4 ANALIZA INTERVJUJEV (REZULTATI IN RAZPRAVA).....	22
3.4.1 Založba.....	22
3.4.2 Prevajalci.....	24
4 ZAKLJUČKI IN SKLEPI.....	26
4.1 Bralci na Slovenskem ne berejo prevodov fantastične književnosti za odrasle.	26
4.2 V knjigarnah se prevodi fantastične književnosti za odrasle ne prodajajo dobro.	26
4.3 Za ta žanr ni namenjenega dovolj denarja.....	27
4.4 Ta žanr se ne oglašuje.....	27
4.5 Prevajalci se za prevode tovrstnega žanra ne odločajo.	28
5 SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE.....	30
6 SEZNAM PRILOG.....	32

POVZETEK

SLOVENŠČINA

Kot zavzeta bralka fantazijske literature sem že v zgodnjih letih zaznala pomanjkanje slovenskih prevodov tega žanra, kar je postalo še posebej očitno, ko sem začela brati knjige na odraslem oddelku. Moja glavna želja in raziskovalni cilj sta bila torej ugotoviti razloge za ta pojav. V Sloveniji namreč vlada splošno pomanjkanje avtorskih del tega žanra, namenjenih odraslim. Trenutno na tem področju delujeta le dva avtorja, a so tudi njuna dela nekje na meji med mladinskim in odraslim. Tako smo, če želimo brati fantazijsko književnost v slovenščini, toliko bolj odvisni od prevodov. Analiza podatkov je pokazala, da teh ni veliko, a založbe redno prevajajo največje zbirke fantazijskega žanra, te pa so tudi ustrezno oglaševane. Problem se pojavi pri manj znanih knjigah, saj prevodi teh ne morejo računati na veliko podporo bralcev ali kupcev. Glede na podatke, pridobljene z anketo, tovrstne knjige namreč mnogi bralci raje berejo v angleščini. Založbe in prevajalci se trudijo zagotoviti vsaj nekaj prevodov letno, vendar pa so daljše zbirke, ki pri fantaziji prevladujejo, finančno tveganje za založbo in, sodeč po intervjujih, izvedenih s predstavniki založbe in prevajalci, terjajo več let predanosti slednjih.

KLJUČNE BESEDE - fantazijska književnost, prevodi, literatura za odrasle

ANGLEŠČINA

As a passionate reader of fantasy literature I started to notice the lack of translations of this genre into Slovene early on, but it started to become obvious, once I started reading in the adult section. My main goal was to find a reason for why this happens. In Slovenia there is a lack of authorial works of this genre aimed at adults, currently there are only two active authors and even the works of those are on the edge between young adult and adult. Due to this we are even more dependent on translations to provide us enough fantasy books that we can read in Slovene. The fact, that I have proved through data analysis, is, that there aren't many of those, but the publishers regularly translate the biggest series of the genre, which are also given an appropriate amount of promotion. The problem arises with less famous books, because translations of those can't count on a large amount of support from the readers or buyers, which often prefer to simply read in English, considering the data from a survey. Publishers and translators are trying to guarantee at least some translations every year, but the longer series, which seem to be the norm in fantasy, present a financial risk for the publishers and demand many years of dedication from translators, according to the interviews I conducted with the publishers and translators.

KEY WORDS - fantasy literature, translations, adult literature

1 UVOD

Od malega rada berem knjige, zato me spremljajo vedno in povsod. Že na začetku so me privabljele fantazijske knjige, kot so *Percy Jackson in Olimpijci*, *Harry Potter* in podobne zbirke, vendar sem kmalu opazila pomanjkanje slovenskih prevodov tega žanra. Najbolj me je zmotilo, ko sem prebrala odlično knjigo *Žerjavica pod pepelom* Sabaa Tahir in ugotovila, da gre za zbirko. Ko pa sem si naslednjič želela izposoditi drugi del, sem izvedela, da ni bil nikoli preveden. Z leti mi je pomanjkanje prevodov vedno bolj omejevalo izbiro knjig fantazijskega žanra, še posebej ko sem začela brati knjige na odraslem oddelku. To me je prisililo, da knjige tega žanra berem v angleščini, saj jih v slovenščini zame preprosto ni dovolj. Ker se mi zdi to žalostno, sem se odločila, da raziščem, zakaj je tako. Moj glavni cilj je bil torej odkriti razloge za pomanjkanje prevodov fantazijske književnosti, ker pa se mi zdi, da jih še posebej primanjkuje za odrasle, sej se odločila usmeriti v to smer. Za izhodišče raziskovanja sem si postavila naslednje hipoteze:

1. Bralci na Slovenskem ne berejo prevodov fantazijske književnosti za odrasle.
2. V knjigarnah se prevodi fantazijske književnosti za odrasle ne prodajajo dobro.
3. Za ta žanr ni namenjeno dovolj denarja.
4. Ta žanr se ne oglašuje.
5. Prevajalci se za prevode tovrstne književnosti ne odločajo.

V Sloveniji je strnjen pregled sodobne fantazijske literature razmeroma pozno, šele leta 2006, predstavil Jakob Jaša Kenda. O tovrstni literaturi se torej do osemdesetih let prejšnjega stoletja ni govorilo, čeprav je Tolkien s svojimi deli zaslovel že v šestdesetih letih dvajsetega stoletja. Šele v drugi polovici devetdesetih let so začele izhajati resnejše publikacije o sodobni fantaziji, medtem ko so se s fantastično literaturo že prej ukvarjale Metka Simončič (60. leta), Vera Bokal (70. leta) in Marjana Kobe (Artnik, 2010). Za svoj osnovni vir informacij o fantazijskem žanru na Slovenskem sem izbrala knjigo Jakoba J. Kende *Fantazijska književnost: Očrt teorije žanra in njegovega sodobnega modela*, ki je žanr raziskoval najkasneje in zato zbral vsa predhodna raziskovanja ter dodal svoje ugotovitve.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 DEFINIRANJE POJMA FANTAZIJSKO

Kenda (2009) fantazijsko pripoved opredeljuje kot navadno prozni literarni žanr, ki temelji na izmišljanju pojavov zunaj neposredno dojemljive stvarnosti. Spada med fikcijo in običajno vsebuje čarobne ali nadnaravne pojave. Sorodna je znanstveni fantastiki, od katere pa se razlikuje v tem, da se slednja navadno ukvarja z vplivom namišljenega znanstvenega in/ali tehnološkega napredka na družbo ali posameznika. Dogaja se lahko v navidezno realnem okolju ali v popolnoma izmišljenem okolju, lahko pa tudi v mešanici obeh.

Pri definiranju pojma fantazija je treba najprej izpostaviti razliko med fantazijo (v ang. *fantasy*) in fantastiko (v ang. *fantastic*). V splošni rabi sodi vsako literarno delo, ki ga uvrščamo v kategorijo fantazije, tudi v kategorijo fantastičnosti, vendar pa obratno ne velja. Romana *Aličine dogodivščine v čudežni deželi* Lewisa Carrolla in *Gospodar prstanov* Johna Ronalda Reuela Tolkiena tako spadata v obe kategoriji, medtem ko *Otranski grad* Horacea Walpola uvrščamo le pod fantastičnost, sicer pa sodi med grozljivke.

Lahko torej rečemo, da je fantastičnost nadpomenka, ki zajema različne podžanre, kot so fantazija, grozljivka, utopija in znanstvena fantastika, ti pa se med seboj razlikujejo po vsebini.

Preučevanje fantastike se je začelo z Nemko Ano Krüger leta 1952 (Artnik, 2010). Prva je opazila razliko med ljudsko pravljico in tako imenovano klasično umetno pravljico ali, kot jo je poimenovala, *das Kunstmärchen*. Njeno delo je nadaljevala Ruth Koch, ki je sedem let kasneje predlagala spremembo termina v *das Phantastische Erzählung* ali t.i. fantastično pripoved. Ta se je v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja uveljavil v stroki tudi zaradi Göteja Klingberga, švedskega teoretika, ki je zagreto iskal ustrezno teoretično opredelitev fantastične pripovedi.

Oznaka fantazija se je v povezavi z literaturo v angleščini prvič pojavila leta 1949 v reviji *The magazine of fantasy and science fiction*.

2.2 ZGODOVINA FANTAZIJSKE PRIPOVEDI

Žanr fantazijske pripovedi je sicer star manj kot dve stoletji; njegovi začetki pa segajo daleč v zgodovino, saj se elementi nadnaravnega pojavljajo že od pojava pripovedništva. Med najstarejša dela s temi elementi tako štejemo *Ep o Gilgamešu*, *Odisejo*, *Beowulf*, *Tisoč in eno noč*, *Božansko komedijo* ipd. Čeprav so zgodbe lahko zelo različne, imajo vseeno nekatere skupne motive. V marsikaterem delu recimo najdemo potovanje – domov, v onostranstvo ...

Začetki fantazijske pripovedi, kot jo poznamo danes, pa sodijo v 18. stoletje, skupaj z naraščajočo priljubljenostjo popotniških zgodb (Kenda, 2009). Zgodovina med prva

avtorja te oblike žanra uvršča škotskega pisatelja Georga MacDonalda in njegova romana *The Princess and the goblin* (1872) in *Phantastes* (1858). Slednji velja za prvi fantazijski roman za odrasle. Drugi pomemben pisatelj tega časa je bil William Morris z mnogimi romani, med drugimi *The well at the world's end* (1896). Nobeno od teh del ni prevedeno v slovenščino.

Kot pomembno delo v fantazijski literaturi štejemo tudi *Alico v čudežni deželi* Lewisa Carrolla iz leta 1865. Prva fikcijsko fantazijska revija - *Weird tales* - je bila ustvarjena leta 1923 in z njej podobnimi revijami je postajala fantazijska pripoved vedno bolj priljubljena.

Glede na relativno mladost fantazijskega žanra se je ta dobro uveljavil in razcvetel šele konec 19. oziroma v začetku 20. stoletja z deli angleškega pisatelja in jezikoslovca J. R. R. Tolkiena *Hobit ali Tja in spet nazaj* (1937), s trilogijo *Gospodar prstanov* (1954) in *Silmarillionom* (1977) ter *Zgodbami iz Narnije* (1950) Clivea Staplesa Lewisa. Pomembna avtorica je tudi Ursula Kroeber Le Guin s svojo *Sago o Zemljemorju* (1968). Najbolj znano in priljubljeno delo zadnjega desetletja je najverjetneje zbirka o *Harryju Potterju* angleške avtorice Joanne Rowling.

Za pomemben napredek v fantazijski književnosti lahko štejemo zbirko *Pesem ledu in ognja* ameriškega pisatelja Georgea Raymonda Richarda Martina, saj se je z njegovimi deli fantazija dokončno otresla smernic, ki jih je postavil Tolkien s svojimi romani (Kenda, 2009). Več kot pol stoletja je fantazijska književnost namreč temeljila na potovanju dobrega glavnega lika, medtem ko so bili njegovi nasprotniki pogosto vedno preprosto zli. Liki v romanih *Igre prestolov* so za razliko od tega ne le črno-beli, temveč kompleksni. Martin je likom pripisal tako dobre kot tudi slabe lastnosti in s tem zabilisal meje med njimi, vrednotenje pa prepustil bralcu samemu. S tem je povzročil nov razmah v fantazijski književnosti in mnogo avtorjev (kot na primer Patrick Rothfuss) je sledilo njegovemu zgledu. Prav tako je televizijska serija *Igra prestolov* pripomogla k priljubljenosti žanra in odprla drugim fantazijskim serijam pot do televizijskih uprizoritev, saj je dokazala, da je serija tega žanra lahko zelo uspešna.

Fantazijo najdemo na seznamu trivialnih žanrov, torej žanrov, ki so bili kdaj zaradi različnih razlogov razvrednoteni. To bi lahko bil eden izmed razlogov za počasnost prevodov tega žanra oz. pomanjkanje le-teh, saj je bila še v 20. stoletju fantazijska literatura med stroko sprejeta kot nekaj izključno za otroke in mladino, posledično pa so jo obravnavali kot manjvredno (Kozamernik, 2018). Knjigam tega žanra niso posvečali posebne pozornosti ali jih imeli za kvalitetno branje za odrasle. Že Tolkien je v eseju *On Fairy Tales* kritiziral akademske kolege, ki niso razumeli njegove ljubezni do žanra. V Sloveniji je takšna miselnost še vedno pogosta.

V osemdesetih letih 20. stoletja so začeli obnavljati literarno manj cenjene žanre, med njimi tudi fantazijo, ki se je pojavila med takrat prevladujočo kratko prozo in poezijo, pozneje pa se je v devetdesetih letih razširila tudi na romane. Večina fantazijskih romanov, napisanih v slovenščini, je še danes namenjena mladini. Trenutno sta v slovenskem prostoru aktivna samo dva avtorja, ki sta napisala več kot eno ali dve

fantazijski knjigi, ki sta na meji med mladinsko in odraslo književnostjo. To sta Andrej Ivanuš in Bojan Ekselenski.

Slednjega sem prek elektronske pošte prosila za nekaj informacij o slovenski sceni, saj jo dobro pozna, kajti med sodobnimi avtorji fantazije je izdal največ knjig. Svoje mnenje mi je sporočil v ponedeljek, 13. 2. 2023. Tudi on meni, da je fantastika pri nas zapostavljena, saj so v očeh književne publike pomembnejši vsi ostali žanri. Za mnoge je fantastika in z njo tudi fantazija lahko poletno branje ali knjige za otroke in mladino. Posledično je bila fantastika dolgo časa brez možnosti objav in skoraj vsa izhaja v samozaložbi ali v okviru majhnih založb z omejenimi finančnimi viri. Samozaložnik si ne more privoščiti tolikšne promocije, saj konkurenčne založbe lahko pokrivajo stroške z javnimi sredstvi. Tudi pri dostopu do knjižnic so na slabšem, saj splošni bralci še vedno gledajo na fantazijo kot na manjvredno. Poleg vseh finančnih težav od pisanja fantastike odvrča tudi zahtevnost tega početja, ne moreš namreč pisati vesoljske drame, če ne ločiš astronomije od astrologije, pravi Ekselenski. Zaradi pomanjkanja slovenskih del tega žanra smo še toliko bolj odvisni od prevodov tujih del.

Do pred nekaj leti v Sloveniji ni obstajala nobena resna revija za fantazijsko književnost. Šele od leta 2016 v okviru Celjskega literarnega društva izhaja revija za spekulativno fikcijo *Supernova*, katere urednik je prav Bojan Ekselenski.

2.3 KLASIČNA ALI SODOBNA FANTAZIJA

V fantazijski književnosti se je uveljavila delitev na klasično in sodobno fantazijo, vendar pa je težko določiti, kje se konča ena in začne druga. Kenda (2009) za prvo prelomnico postavi dela J. R. R. Tolkiena, predvsem *Gospodar prstanov*. To delo je namreč prva res uspešna stvaritev z izrazito povečano kompleksnostjo znotraj literarne fantazijske književnosti, s čimer je vplivalo na razvoj in priljubljenost žanra.

Če bi torej rekli, da je *Gospodar prstanov* prva sodobna fantazijska zbirka, lahko na podlagi tega najprej opazimo razliko v obsegu. Klasične fantazije, kot so knjige o *Alici v čudežni deželi* (skupaj malo več kot 300 tisoč znakov s presledki), *Ostržek* (210 tisoč znakov), *Mali princ* (70 tisoč znakov), *Pika Nogavička* (vse tri knjige skupaj blizu 320 tisoč znakov), obsegajo od približno 50 do 500 tisoč znakov s presledki. Sodobne fantazije, kot so *Gospodar prstanov* (vse tri knjige skupaj skoraj tri milijone znakov), *Zemljemorje* in *Njegova temna tvar* (vsaka zbirka prek dva milijona), *Harry Potter* (šest milijonov), so po drugi strani daljše, navadno nekje od 1,5 milijona znakov do nekaj 10 milijonov. Obseg nam torej lahko pomaga pri razločevanju med sodobnimi in klasičnimi deli, saj mora neko delo za uvrstitev med sodobno fantazijo dosegati obseg, ki je zanj značilen. Enako pa ne velja za klasično fantazijo, ki lahko presega svoje meje ali sega celo do obsega sodobne fantazije.

Drugi postavljajo za mejnik delo *Igra prestolov*, saj je prekinila naval zgodb, ki so sledile Tolkienovemu zgledu - junak se odpravi na nalogo, na katero ga navadno pripravi starejši mentor. Na poti spozna prijatelje in sovražnike ter premaga zlobneža. Gre za zgodbo dobrega proti zlu, medtem ko George Martin v svoji zbirki zabriše meje med dobrim in zlim ter s tem postavi nov zgled za avtorje žanra. Liki niso popolni, imajo

napake, s katerimi se bralec lahko poistoveti. Ta delitev je novejša in posledično ni preverjena, saj je prva knjiga *Igre prestolov* izšla šele leta 1996 in njenega vpliva še ni mogoče raziskovati v polni razsežnosti, zbirka namreč še ni končana. Zaradi tega se bom v nadaljevanju držala prve delitve, ki za mejnik postavi *Gospodarja prstanov*.

2.4 OPREDELITEV FANTAZIJE

Eden naših najboljših poznavalcev fantazijske književnosti je Jakob J. Kenda. Ta je v svojem delu *Fantazijska književnost* (2009) tudi natančneje opredelil sedem določil fantazije, ki jo ločijo od ljudskih pravljic, ter jih razdelil v tri skupine določil, ki jih bom povzela:

- Slog. V ljudskih pravljicah je slog predvsem formulaičen, v fantaziji individualen.
- Zavedanje nestvarnosti. Liki fantazije se zavedajo posebnosti fantazijskih pojavov okoli njih, liki ljudskih pravljic pa ne.
- Liki. V ljudskih pravljicah so liki preprosti tipi, v fantaziji pa so kompleksni.
- Obseg. Ljudska pravljica je krajša prozna oblika, fantazija pa obsežnejše besedilo.
- Motivi. Odmik motivov od zgledov v ljudskih pravljicah in mitu. Fantazija iz njih sicer črpa veliko motivov, a jih sodobno variira in prenavlja.
- Dogajalna struktura. Fantazija tako kot ljudska pravljica prevzema temeljno dogajalno strukturo od mita.
- Kraj in čas dogajanja. Ta sta v ljudski pravljici nedoločena, v fantaziji pa skoraj vedno natančno navedena.

2.4.1 Prva skupina določil

Nekaterih določil fantazije, ne moremo uporabljati za razločevanje med skupinama, in to so odmik od dogovorjene resničnosti, slog, zavedanje nestvarnosti in liki (Kenda, 2009).

Odmik od dogovorjene resničnosti najdemo tako v klasičnem *Petru Panu*, kjer fant izgubi svojo senco, deklica pa mu jo znova pritrdi, kot tudi v *Harryu Potterju* s čarobnimi vylami, ob katerih se najstniki začnejo hvaliti in se postavljati, moški pa se vedejo nekontrolirano.

Slog je v obeh skupinah individualističen. Tako lahko Roald Dahl v svojih klasičnih *Čarovnicah* s sočnimi pogovornimi izrazi ter skovankami mlajšim bralcem ponudi odmik od grozljivega in ga naredi komičnega, Tolkien pa v *Gospodarju prstanov* prikaže ljubkost in domačnost hobitov ter eleganco in veličastnost vilinov.

Zavedanje nestvarnosti se lahko zdi problematično, saj marsikateri lik fantazijskih del ni stvarno bitje v naši realnosti. Alica se očitno zaveda nestvarnosti dogodkov in pojavov okoli nje, prav tako Lyra iz zbirke *Njegova temna tvar*, saj sta obe vsakdanji deklici, ki spoznata nov, drugačen svet. V knjigah, kjer je glavni lik fantazijsko bitje, je včasih to težje opaziti, vendar pa bralec prek njih pogosto spoznava fantazijski svet in se skupaj z njimi zaveda njegovih posebnosti, kot recimo Bilbo v *Hobitu* in Frodo v

Gospodarju prstanov. V *Kosovirjih* Svetlane Makarovič pa je glavnima likoma fantazijski naš svet ljudi, za katerega se zavedata, da je drugačen. Tega določila torej ne moremo uporabljati za razlikovanje, saj se pojavlja v obeh skupinah tako ali drugače.

Liki so tako v klasičnih delih (Ostržek, Kosovirja) kot v sodobnih (Hermiona, Lyra) dejanski liki in ne le preprosti tipi.

2.4.2 Druga skupina določil

V drugi sklop sta uvrščeni temeljni potezi sodobne fantazije, ki sta predpogoj za uvrstitev vanjo, vendar pa nista razločevalni, saj se klasična fantazija v nekaterih delih v teh potezah približuje sodobni (Kenda, 2009). To sta odmik motivov od zgledov v ljudskih pravljicah in mitih ter dogajalna struktura.

Eden izmed primerov variacij pravljičnega motiva so antropomorfizirane, torej počlovečene živali. Mnogi zgodnji primeri tega motiva se nagibajo k skrajni antropomorfizaciji, ki jo lahko opišemo kar kot 'človek v krznu'. To velja recimo za lisico Zvitorepko in mačka Brļjava v *Ostržku*, ki sta lopova in imata temu primerno živalsko podobo; potem v *Vetru v vrbah*, kjer so Krt in angleška podeželska gospoda odsev drug drugega. Podobno je tudi v *Zgodbah iz Narnije*, kjer se pojavlja varianta tega motiva 'Bog v krznu' in je lev Aslan alegorija za krščanskega Boga.

Odmik motiva od tradicije najdemo v Tolkienovih delih in je največkrat povezan z avtorjevo poetiko in slogovnimi posebnostmi. Velikokrat je namreč prenovil motive iz mitov in pravljič. Najboljši primer tega so vilinci. Ti so bili v takratni angleški zavesti zapisani kot šaljiva in frfotava bitja, v čemer je Tolkien videl ponižanje germanskega izročila in se je zato odločil, da bo vilincem povrnil nekdanjo slavo. Tako so ti v *Gospodarju prstanov* izrazito vzvišeni in elegantni.

V splošnem torej lahko rečemo, da so motivi v sodobni fantaziji kompleksnejši od tistih v klasični fantaziji. Čeprav večkrat prihaja do nejasnosti, je vseeno mogoče potrditi moč sodobne fantazije, saj obširnost tekstov omogoča podrobnejši in daljnosežnejši razvoj motivov.

Fantazija glede temeljne dogajalne strukture sledi mitu in ljudski pravljici: junak odide od doma, sreča pomočnike in nasprotnike, prestane preizkuse, izvede nalogo in se vrne domov, pri čemer pridobi bogastvo v takšni ali drugačni obliki. Tej strukturi sledi tudi večina klasičnih fantazijskih del, kot je *Alica v čudežni deželi*: Alica "odide" iz Oxforda v čudežno deželo, na poti sreča pomočnike in nasprotnike, prestane različne preizkuse, izvede nalogo, s tem da pomaga v uporabi proti nasilni kraljici in njenim kartam, ter se tako vrne domov bogatejša za nadomestilo svojih realnih težav glede vstopa v svet odraslih. To opazimo tudi pri *Malem princu*, *Pika Nogavička* pa je v tem primeru poseben primer, saj je potovanje povsem metaforično in se ne zgodi naslovni junakinji, temveč okolici. Drugi liki v delu sprejmejo njeno svobodo in ji ponudijo mesto v svoji družbi.

Temu profilu sledi tudi *Hobit* – Bilbo s škrti odide na pustolovščino, kjer sreča nasprotnike in pomočnike. Po zmagi in doseganju cilja se vrne domov osebnostno in

gmotno bogatejši, dobi namreč del zmajevega zaklada, verižno srajco in veliko izkušenj.

Kompleksne dogajalne strukture vključujejo več zaporednih dogajalnih struktur, ki jih združuje jasno izražena krovna. Primer je recimo *Ostržek*. Zgodbo uvede z ekspozicijo - Pepe izdela Ostržka, mu nudi dom in se do njega vede kot do sina. Temu sledijo štiri zaporedne strukture, ki so podobne variacije osnovne. Ostržka od doma odnese moralna hiba. Na poti sreča nasprotnike, ki to ostanejo, običajno pa tudi vsaj enega, ki se spremeni v pomočnika (Ognježer, kmet, pes), ko Ostržek izkaže moralno krepost. Po vseh zapletih v vsaki zaporedni strukturi Ostržek vedno najde nov dom. Takšni primeri zaporednih in tudi kompleksnejših vzporednih dogajalnih struktur so pogosti v sodobnih fantazijskih delih. *Gospodar prstanov* in *Njegova temna tvar* kažeta vzporedne dogajalne strukture, *Zemljemorje* in *Harry Potter* pa poleg teh vpeljujeta tudi številne zaporedne. Tako v *Harryju Potterju* sledimo tudi Ronovi, Hermionini, Loonini, Ginnyjini, Nevillovi in zgodbam drugih Harryjevih sošolcev, pri čemer njihove strukture zaznamuje predvsem osebnostni razvoj.

2.4.3 Tretja skupina določil

Tretja skupina določil je tista, ki je predpogoj za uvrstitev in hkrati tudi razločevalna (Kenda, 2009). To so čas in kraj dogajanja ter kompleksnost motivov.

Pozne klasične fantazije in tiste, ki uporabljajo tip sekundarnega sveta, svoj dogajalni čas opredeljujejo šibko s posrednimi omembami letnih časov ter datumov brez jasnega konteksta let in zgodovinskega ozadja. Pri drugih klasičnih delih lahko navadno določimo približno obdobje; na primer pri Pafiju je omenjen moped, v *Malem princu* letalo, v *Kosovirjih* potniško letalo.

Pri sodobnih delih je časovni kontekst navadno konkretno opredeljen. Če želimo, lahko natančno določimo, da je Will iz *Njegove temne tvari* star dvanajst let, saj išče časopise iz leta, ko se je rodil. Takrat je namreč izginil njegov oče. Na njegovem zadnjem pismu, ki je bilo napisano tik pred izginotjem, opazi datum: 24. 6. 1985. V *Harryju Potterju* lahko zasledimo, da bo tisto leto na noč čarovnic petstoti rojstni dan Skorajbrezglavega Nicka. Na smrtnodnevni zabavi opazimo torto v obliki nagrobnika, na katerem piše, da je Nick umrl 31. 10. 1492.

Klasične fantazije prav tako navadno nimajo natančno določenega krajevnega konteksta. Vemo, da se *Hobit* dogaja v Zahodni in Divji deželi, vendar pa ne vemo, v kakšnem prostorskem kontekstu se ti deželi nahajata. Po drugi strani so nekatera prizorišča v klasičnih fantazijah včasih določena podrobneje, kot na primer bivališča Bilba, goblinov, Beorna, vilincev, Jezerjanov in škratov, večinoma zaradi veselja nad samo fantazijo, včasih pa je na teh prizoriščih utemeljena tudi ideologija teh stvaritev.

Sodobne fantazije nudijo podrobne opise krajev, skozi katere se junaki premikajo in imajo pogosto tudi svojo zgodovino, kot recimo Bradavičarka in Minas Tirith. Pogosto priložijo avtorji tudi zemljevide, s katerimi bralci lažje spremljajo potek zgodbe.

Kot pri kraju in času so tudi motivi sodobne fantazije v primerjavi s tistimi iz klasične mnogo podrobneje razdelani in kompleksnejši. Za primer vzemimo motiv fantazijske igre. V *Vodovnikovi vesini* je kamenčkanje dokaj preprosta igra. Igralec s prednjo taco pokrije kamenčke na tleh, nasprotnik pa mora uganiti kakšno njihovo lastnost, npr. število kamenčkov, ali so svetli ali temni ... V *Alici v čudežni deželi* najdemo bolj razdelano igro kroketa, ki je pojasnjena v treh odstavkih in se igra na grbinah in brazdah, s flamingi in ježi namesto kijev in žog. Tudi ta razmeroma razdelana igra pa je preprosta v primerjavi z varianto v sodobni fantaziji, kot jo predstavlja quidditch v *Harryu Potterju*. Vključuje namreč tri tipe žog (lokl, dva štamfa in zlati zviz), vsaka izmed teh žog pa ima svojo nalogo. Igrajo jo štirje tipi igralcev: trije zasledovalci, ki poskušajo lokl čim večkrat spraviti skozi nasprotnikove obroče, branilec jim to poskuša onemogočiti, tolkača varujeta soigralce pred samodejno letečimi štamfi in jih preusmerjata proti nasprotnikom, iskalec pa poskuša ujeti zviz. Zanimiv je tudi sistem točkovanja: vsak zadetek z loklom prinese deset točk. Ko iskalec najde in ujame zviz, svoji ekipi prinese sto petdeset točk ter s tem tudi konča igro. To pa so šele osnove igre.

3 EKSPERIMENTALNI DEL

3.1 POGOSTOST PREVODOV (ANALIZA SEZNAMA GOODREADS)

Najprej sem analizirala seznam stotih najbolj popularnih fantastičnih del, ki ga je sestavila priljubljena stran za označevanje prebranih knjig Goodreads, da bi ugotovila, kakšen je položaj prevodov na Slovenskem. Seznam je vseboval dela, ki so na strani največkrat ocenjena; ocena je potrebna, če želiš knjigo označiti kot prebrano. Prav tako je morala imeti knjiga oceno višjo od 3,5. Če je bilo iz ene zbirke več knjig, ki so izpolnjevale te pogoje, je na seznam uvrščena le največkrat ocenjena. Čeprav v samih kriterijih na strani ne piše, so s seznama najverjetneje izključene mladinske knjige oz. knjige, ki imajo v angleščini oznako young adult fantasy (npr. *Harry Potter*, *Percy Jackson in Olimpijci* ...). Za vsako knjigo sem poiskala, kdaj je izšel izvirnik, če je bila prevedena v slovenščino in kdaj je prevod izšel. Seznam je v prilogi A.

S celotnega seznama je pri nas prevedenih 33 del. To število se mi zdi precej pričakovano; prevedene so najbolj znane knjige, morda še kakšna malo manj znana, to pa je tudi vse. To se vidi tudi v tem, da je 32 od 33 del uvrščenih v prvo polovico seznama - torej do petdesetega dela; po tej je prevedena le še 65. knjiga *Poslednji samorog*. Razlog za prevod te bi lahko bil animirani film, ki je bil narejen po njej.

Od osemintridesetih knjig na seznamu, ki so izšle pred letom 2000, jih je v slovenščino prevedenih osemnajst, kar je skoraj polovica. Hkrati to pomeni, da je več kot polovica prevedenih del na seznamu izšla pred letom 2000. Za razliko od tega so od 24 knjig na seznamu, ki so izšle v zadnjih desetih letih (leta 2012 in pozneje), prevedene le tri, torej le osmina knjig, ki v sklopu vseh prevedenih del na seznamu ne dosežejo niti deset odstotkov. Iz tega lahko sklepam, da se del, fantastičnega žanra, ne prevaja sproti.

Povprečno število let, ki je minilo med izidom izvirnika in izidom slovenskega prevoda, je malo manj kot 23 let. Če pa pri tem ne upoštevamo *Andersenovih* in *Grimmovih pravljic*, ki so posamezno izhajale že prej tako v izvirniku kot v prevodih, dobimo povprečno 17 let in pol. To se na prvi pogled zdi veliko, vendar če upoštevamo dejstvo, da so izvirniki nekaterih prevedenih del izšli, še preden je Slovenija postala samostojna država, so današnje okoliščine drugačne.

Zanimivo je bilo, da sem za nekaj del, za katera sem v angleščini že slišala in bi jih prepoznala na policah, izvedela, da so prevedena. To me je presenetilo, saj jih nikoli nisem videla v knjižnici ali knjigarni, zato sem se odločila raziskati, zakaj še nisem naletela na prevode teh del. Dve izmed teh sta bili *Dresdenovi zapisi: Začetek nevihte* (22. na seznamu) in *Morilčev vajenec* (26. na seznamu).

Morilčev vajenec je izšel pri založbi Gnostica, vendar na njihovi spletni strani ali v spletni trgovini knjige ni mogoče najti. Založba se sedaj ukvarja predvsem z duhovnimi deli, zato si mislim, da so morda spremenili svojo ciljno publiko in se s promocijo ali prodajo knjige ne ukvarjajo več. Sem jo pa našla v spletni trgovini založbe Primus, ki je distributer knjige, vendar je ni na zalogi. Mogoče si jo je sposoditi v 72 knjižnicah po

Sloveniji in je bila po podatkih spletne strani Cobiss v zadnjih desetih letih izposojena 4 188-krat (citirano dne 8. 8. 2022).

Knjiga *Dresdenovi zapisi: Začetek nevihte* je izšla pri Videotop mediji, ki je družba za založništvo, tiskarstvo, trgovino in storitve. Nimajo uradne spletne strani, vendar sem iz prebranega ugotovila, da se danes ukvarjajo predvsem z distribucijo filmov in oddaj, ne več s knjigami. Knjigo je mogoče najti v 55 knjižnicah in je bila v zadnjih desetih letih izposojena 1 622-krat (citirano dne 8. 8. 2022).

Deli sta izšli pred več kot desetimi leti, *Morilčev vajenec* leta 2009 in *Dresdenovi zapisi* leta 2011, zato se mi zdi število izposoj razmeroma nizko, sploh za *Dresdenove zapise*. Zanimiva je primerjava teh števil s številom izposoje še ene prevedene knjige s seznama, in sicer knjige *Klic orožja* (42. na seznamu), ki je prevod dobila šele leta 2017, a jo lahko najdemo v 78 knjižnicah in je bila izposojena kar 3 304-krat (citirano 8. 8. 2022). Razlika je, da je ta prevod izšel pri založbi Mladinska knjiga, ki je največja založba pri nas, kar je verjetno težava drugih dveh del, ki sta izšli pri manjših založbah. Ti nista imeli dovolj finančnih sredstev, da bi prevod v večji meri spravili do zainteresiranih bralcev.

Odpravila sem se tudi v največjo knjigarno v Sloveniji v knjigarno Mladinske knjige v Konzorcij in tam povprašala, če je mogoče dobiti ti knjigi. *Morilčev vajenec* je bil trenutno razprodan, so pa imeli na voljo drugi del. *Dresdenovih zapisov* ni bilo v sistemu, torej jih v knjigarni ni mogoče dobiti. Prodajalec je kot potencialni vzrok ponudil starost prevoda in majhnost založbe, pri kateri je izšel. Na podlagi tega bi zaključila, da sem prevod *Morilčevega vajenca* spregledala sama. Pri *Dresdenovih zapisih* pa sklepam, da za prevod ni dovolj le, da obstaja, temveč ga mora izdati založba z dovolj sredstvi in da izide ob pravem času, da ga lahko potencialni bralci opazijo in preberejo.

3.2 POPULARNOST ŽANRA (ANALIZA PODATKOV O IZPOSOJI - REZULTATI IN RAZPRAVA)

Da bi preverila branost tega žanra, sem najprej primerjala podatke o izposoji, pridobljene na spletni strani Cobiss. Vsi podatki so bili zbrani 15. 8. 2022. Na strani Goodreads sem poiskala sezname najbolj branih knjig za različne žanre in vključila prvih pet, ki so prevedene v slovenščino že več kot tri leta. Žanri, ki sem jih izbrala, so fantazijska književnost, kriminalke, ljubezenski romani in znanstvena fantastika. Poleg tega sem na seznamu najbolj branih knjig leta 2021 v Kosovelovi knjižnici Sežana poiskala prvih pet knjig slovenskih avtorjev, ki so izšle pred vsaj tremi leti, ter vključila tudi njihove izposoje, saj me je zanimala primerjava. Štejejo samo izposoje slovenskih prevodov. V sistem Cobiss sem vpisala naslov dela, potem pa sem za vsak izvod posebej pogledala, kolikokrat je bil izposojen v zadnjih treh letih. Vse te številke sem seštel in jih primerjala.

Tabela 1: Knjige slovenskih avtorjev

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Belo se pere na devetdeset	Bronja Žakelj	30 150
2	Ivana pred morjem	Veronika Simoniti	8 357
3	Dolina rož	Tadej Golob	13 939
4	To noč sem jo videl	Drago Jančar	11 191
5	Pogodba: kriminalni roman	Mojca Širok	15 250

Povprečje izposoj: 15 777.

Tabela 2: Fantazijske pripovedi

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Hobit ali Tja in spet nazaj	J. R. R. Tolkien	4 624
2	Gospodar prstanov: Bratovščina prstana	J. R. R. Tolkien	3 582
3	Igra prestolov	George Martin	3 401
4	Ameriški bogovi	Neil Gaiman	916
5	Ime vetra	Patrik Rothfuss	1 975

Povprečje izposoj: 2 900.

Tabela 3: Kriminalke

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Dekle z zmajskim tatujem	Stieg Larsson	1 743
2	In potem ni bilo nikogar več (star prevod) Bilo jih je deset (nov prevod)	Agatha Christie	4 440
3	Ni je več	Gillian Flynn	4 323
4	Rebeka	Daphne du Maurier	711
5	Tiha pacientka	Alex Michaelides	8 031

Povprečje: 3 850.

Tabela 4: Ljubezenski romani

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Prevzetnost in pristranost	Jane Austen	4 031
2	Krive so zvezde	John Green	8 073
3	Somrak	Stephenie Meyer	3 673
4	Igra sovraštva	Sally Thorne	3 946
5	Petdeset odtenkov sive	E. L. James	2 464

Povprečje: 4 437.

Tabela 5: Znanstvena fantastika

	Naslov knjige	Avtor	Število izposoj v zadnjih treh letih
1	Peščeni planet	Frank Herbert	3 217
2	Enderjeva igra	Orson Scott Card	791
3	Štoparski vodnik po galaksiji	Douglas Adams	4 590
4	Marsovec	Andy Weir	1 369
5	Fahrenheit 451	Ray Bradbury	831

Povprečje: 2 160.

Podatki torej kažejo, da je fantazijska književnost manj brana kot kriminalke ali ljubezenski romani, vendar še vedno bolj brana kot njen sorodni žanr znanstvena fantastika. Zavedam se, da je mera petih knjig precej majhna in da najbolj brane knjige po svetu niso nujno tudi najbolj brane knjige v Sloveniji, vendar pa bi bilo zelo težko ugotoviti, katere so najbolj brane knjige posameznega žanra v naši državi, zato sem se zadovoljila s podatki, ki jih lahko pridobim. Zanimivo je, da so daleč največkrat izposojene knjige slovenskih avtorjev, zato je škoda, da jih tako malo piše fantazijska dela.

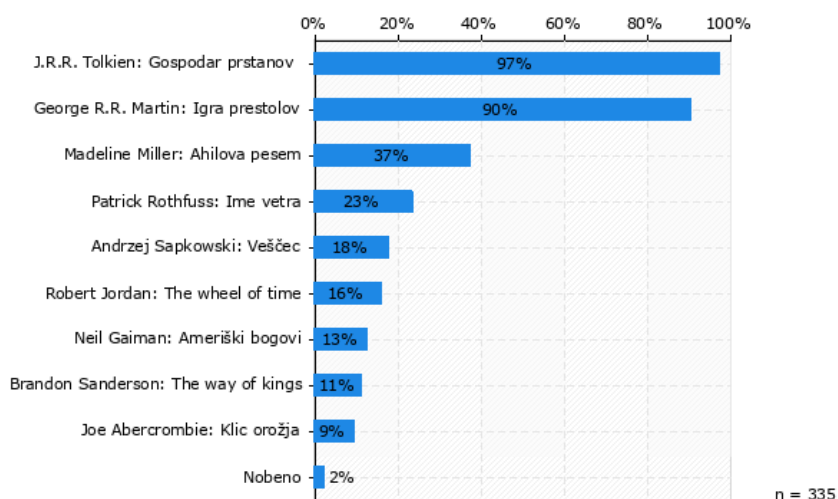
3.3 ANALIZA ANKETE (REZULTATI IN RAZPRAVA)

Izvedla sem anketo med dijaki tretjih in četrtih letnikov na Gimnaziji Bežigrad, Gimnaziji Ledina in Gimnaziji Želimlje. Anketa je bila poslana dijakom Gimnazije Bežigrad in Želimlje po elektronski pošti, na Gimnaziji Ledina pa je bila dana v spletno učilnico nekaterih učiteljev. Anketo je izpolnilo 341 dijakov, med njimi 227 žensk (67 %) in 114

moških (33 %). S pomočjo programa 1ka, kjer sem naredila anketo, sem opravila še izpis in izračun podatkov, kar bom povzela v nadaljevanju. Prazen vprašalnik je v prilogi B.

Najprej sem želela ugotoviti prepoznavnost tega žanra, zato sem navedla devet različno znanih del, od katerih dve nista prevedeni, sedem pa jih je. To so bila naslednja dela: *Gospodar prstanov* (J. R. R. Tolkien), *Igra prestolov* (George R. R. Martin), *Ime vetra* (Patrick Rothfuss), *Ahilova pesem* (Madeline Miller), *Veščec* (Andrzej Sapkowski), *Klic orožja* (Joe Abercrombie), *Ameriški bogovi* (Neil Gaiman), *The way of kings* (Brandon Sanderson) in *The wheel of time* (Robert Jordan).

Prvo vprašanje je bilo le, če delo poznajo, naslednje pa, če so delo prebrali. Pričakovano sta bili daleč najbolj prepoznani knjigi *Gospodar prstanov* in *Igra prestolov* s 97 % in 90 %. Sledi jima *Ahilova pesem*, ki je že nekaj časa popularna knjiga na aplikaciji Tiktok, s 37 %. Nad 20 % je prišla še knjiga *Ime vetra* s 23 %, sledijo *Veščec* z 18 %, *The wheel of time* s 16 %, *Ameriški bogovi* s 13 % in *The way of kings* z 11 %. Pod desetimi odstotki je le *Klic orožja* z 9 %. Za nobeno izmed naštetih del ni slišalo sedem dijakov, kar predstavlja 2 % vseh, ki so rešili anketo.

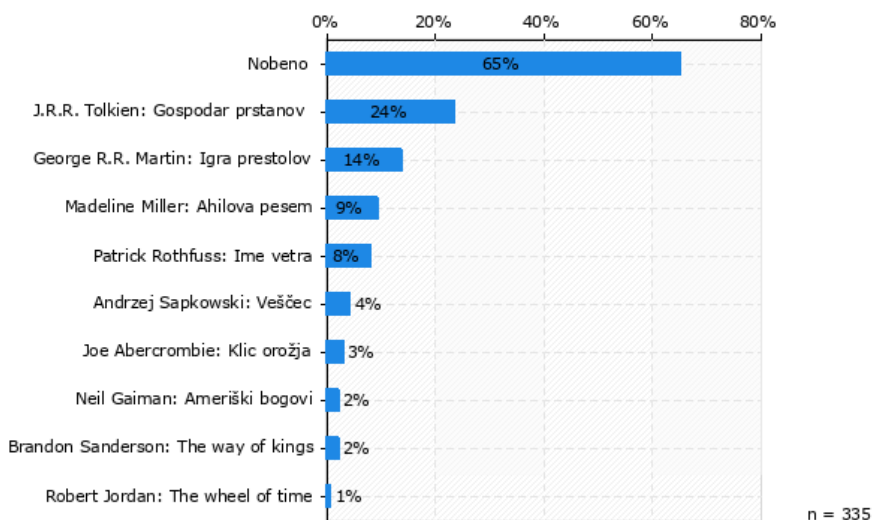


Graf 1: Označite, za katere izmed knjig ste že slišali.

Ti podatki se mi zdijo spodbudni, saj kažejo, da so fantazijska dela za odrasle med dijaki višjih letnikov precej prepoznavna, tudi neprevedeni deli je prepoznala več kot desetina.

Pri branju so odstotki pričakovano nižji. Še vedno sta na vrhu *Gospodar prstanov* s 24 % in *Igra prestolov* s 14 %. Sledijo po enakem vrstnem redu kot pri prepoznavnosti *Ahilova pesem* z 9 %, *Ime vetra* z 8 % in *Veščec* s 4 %. *Klic orožja* je kljub majhni prepoznavnosti naslednji s 3 %, *Ameriški bogovi* in *The way of kings* imata oba 2 %, zadnji pa je *The wheel of time* s pol odstotka. Nobene izmed naštetih knjig ni prebralo 65 % anketiranih. Od anketirancev, ki so pozneje označili, da berejo knjige fantazijske

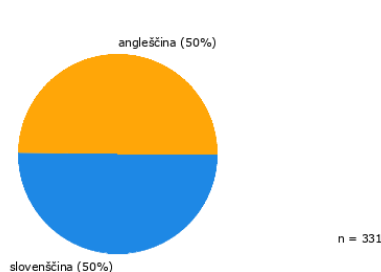
književnosti, jih nobene izmed knjig ni prebralo le 22 %, medtem ko jih, izmed tistih, ki so odgovorili, da ne berejo fantazijske književnosti, nobene ni prebralo 82 %.



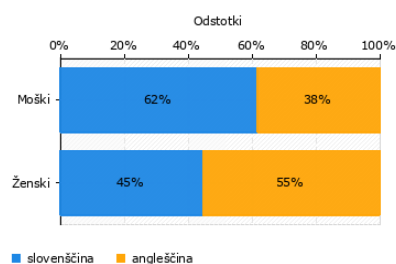
Graf 2: Označite, katere izmed teh knjig ste prebrali.

Tukaj bi lahko sklepala, da na branost vsaj malo vpliva prevod v slovenščino, saj je bil *Klic orožja* preveden leta 2017 in ga je lahko prebralo več dijakov, ki raje berejo v slovenščini. To potrjuje tudi podatek, da je poleg *Gospodarja prstanov* edina knjiga, ki jo je prebralo več anketiranih, ki raje berejo v slovenščini kot v angleščini. Razlog za padec knjige *The wheel of time* bi pripisala najprej neprevedenosti, če pa jo primerjamo z *The way of kings*, je zbirka obsežnejša in starejša, medtem ko je *The way of kings* bolj relevantna, saj še izhaja. Trenutno so izdani štirje deli, v nasprotju s 14 knjigami iz zbirke *The wheel of time*.

Odgovori na vprašanje, če raje berejo v slovenščini ali angleščini, so bili razdeljeni 50 : 50. To se mi zdi precej presenetljivo, saj si ne bi mislila, da polovica dijakov višjih letnikov raje bere v angleščini kot v svojem maternem jeziku. Kot razlog jih je veliko izpostavilo slabe prevode, večjo izbiro knjig v angleščini, da raje berejo v izvirnem jeziku in da se jim zdi angleščina lepši jezik za branje. Precej jih je napisalo, da s tem tudi izboljšujejo svoje znanje angleščine. Tisti, ki raje berejo v slovenščini, večinoma berejo v tem jeziku, ker angleščine ne razumejo najbolje, ker berejo v slovenščini hitreje ali pa ker je to njihov materni jezik in se jim zdi prav, da berejo v njem. Moški z 62 % raje berejo v slovenščini, ženske pa raje berejo v angleščini, v slovenščini jih raje bere 45 %.



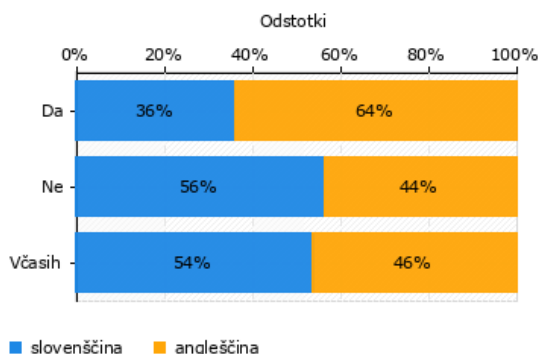
Graf 3: Ali raje berete v angleščini ali v slovenščini?



Graf 4: Ali raje berete v angleščini ali v slovenščini v odvisnosti od spola.

Od celotnega vzorca malo več kot pol dijakov bere knjige fantastičnega žanra pogosto ali včasih. Izkaže se, da več dijakov, ki berejo večinoma v angleščini, rado bere ta žanr, saj jih je z ne odgovorilo 39 %, medtem ko je od anketiranih, ki raje berejo v slovenščini, z ne odgovorilo 51 %. To bi lahko bilo povezano z večjo ponudbo knjig tega žanra v angleščini, vendar pa razlika ni zelo velika, tako da je težko trditi karkoli.

Ali pogosto berete knjige fantastičnega žanra?...



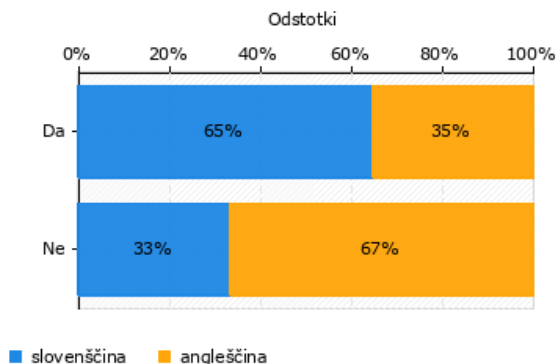
Graf 5: Ali pogosto berete knjige fantastičnega žanra v odvisnosti od preference jezika pri branju.

Na podvprašanje zakaj tako pogosto berejo fantastični žanr, je večina odgovorila v smislu: so mi všeč, niso mi všeč. Zanimivo je število dijakov, ki so ob odgovoru zapisali, da svet ni realen in zato manjvreden. Tako je odgovorila ena četrtnina vseh, ki so odgovorili z ne. Bilo je tudi nekaj odgovorov v smislu: bral sem jih, ko sem bil otrok, zdaj pa jih ne več. To nakazuje, da nekaj ljudi še vedno meni, da so fantastične knjige namenjene otrokom, potem pa jih prerasteš. Med spoloma skoraj ni razlik; oba spola v podobnem deležu posegata po knjigah tega žanra (moški, ki so odgovorili z ne; 43 %, ženske, ki so odgovorile z ne; 46 %), kar se mi zdi zanimivo, saj je nekaj mojih bližnjih menilo, da več žensk bere fantastični žanr, vendar pa to, sodeč po podatkih, ni res.

Vprašanje, ali pogrešajo prevode tega žanra v slovenščino, se je pokazalo le tistim, ki so odgovorili z da ali včasih na vprašanje o branju fantastičnega žanra, saj so oni tisti, ki so pogosto v stiku s fantastičnimi knjigami in bi lahko opazili morebitno pomanjkanje. V celoti je 37 % dijakov odgovorilo z da, 63 % pa z ne. Pri tem se pokažejo večje razlike med anketiranimi, ki raje berejo v angleščini in slovenščini. Le ena četrtnina bralcev, ki

raje bere v angleščini, je odgovorila, da pogreša prevode v slovenščino, kar je smiselno, saj če raje berejo izvirnike, jih prevodi ne zanimajo toliko. Od bralcev, ki raje berejo v slovenščini, je malo več kot polovica (54 %) odgovorila, da prevode pogreša. Če torej pogledamo le bralce, ki bi jih prevodi zanimali, jih je pol odgovorilo, da se jim zdi, da je prevodov malo in bi si jih želeli več.

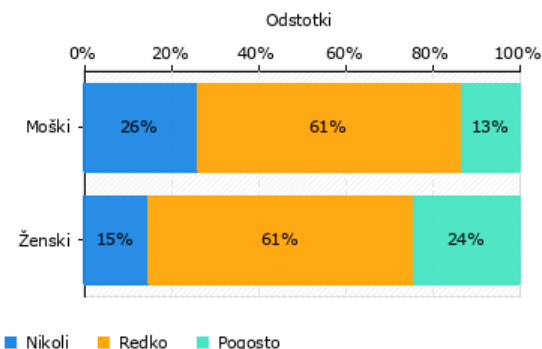
Ali pogrešate prevode tega žanra v slovenšč...



Graf 6: Ali pogrešate prevode tega žanra v slovenščino v odvisnosti od preference jezika pri branju.

Na vprašanje o pogostosti opazanja reklam za fantazijski žanr je 61 % dijakov odgovorilo z redko, 18 % z nikoli in 21 % s pogosto. Moški manjkrat opazijo reklame, z nikoli je odgovorilo 26 %, s pogosto pa 13 %, medtem ko je bilo pri ženskah približno obratno. Z nikoli je odgovorilo 15 %, s pogosto pa 24 %. Morda je to zato, ker moški v splošnem manjkrat opazijo reklame ali pa so manj pozorni nanje kot ženske. Dvomim, da je to specifično ravno za ta žanr.

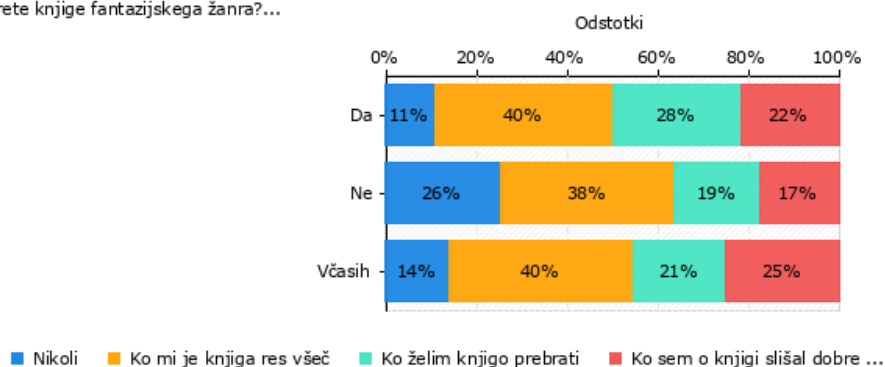
Spol: (Q1)



Graf 7: Kako pogosto zasledite kakršno koli obliko reklame za ta žanr v odvisnosti od spola.

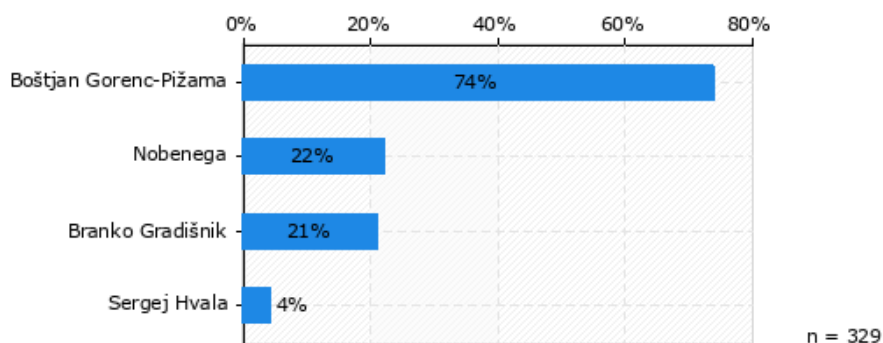
Več kot polovica dijakov (57 %) se odloči za nakup knjige, ko jim je ta res všeč, 30 % pa knjigo kupi, če jo želi prebrati ali pa so o njej slišali dobre stvari. Ena četrtna anketiranih se nikoli ne odloči za nakup knjige. Iz tega lahko sklepam, da dijaki knjige kupujejo, če so jim všeč ali pa jih želijo prebrati. Torej bi na podlagi prodajnosti lahko smiselno določali, katere knjige prevesti, saj so najbolj prodajane knjige tudi najbolj priljubljene. Izkaže se, da dijaki, ki pogosto berejo fantazijske knjige, večkrat kupijo knjigo, če jo želijo prebrati, kot tisti, ki tega žanra ne berejo.

Ali pogosto berete knjige fantastičnega žanra?...



Graf 8: Kolikokrat se odločite za nakup knjige v odvisnosti od pogostosti branja fantastičnega žanra.

Zadnje vprašanje se je nanašalo na prepoznavnost prevajalcev fantastične književnosti pri nas. Večina dijakov (74 %) je že slišala za Boštjana Gorenca Pižama, ki je prevedel zbirko *Igra prestolov* ter dela angleškega pisatelja Neila Gaimana, poleg tega pa tudi številna dela mladinske in otroške fantastične književnosti. Ni pa le prevajalec, temveč tudi komik, pisatelj, igravec in se pogosto pojavlja med mladino, zato si mislim, da je k njegovi prepoznavnosti prispevalo predvsem slednje. Sergeja Hvala, prevajalca trilogije *Prvi zakon* in zbirke *Kraljemorčeva kronika*, prepozna le 4 % anketiranih, vendar pa je sam zapisal, da tega ne dela za prepoznavnost, temveč zato, da imamo tudi v slovenskem jeziku najboljša dela s fantastičnega področja. Branka Gradišnika, prevajalca poznejših delov *Harryja Potterja* in trilogije *Gospodar prstanov*, prepozna 21 % dijakov, kar se mi zdi smiselno, saj je prevedel največja dela fantastične književnosti, prav tako pa ima za sabo dolgo kariero.



Graf 9: Označite, katere izmed teh prevajalcev poznate.

Na tej točki bi rada omenila nekaj pomanjkljivosti ankete, ki sem jih opazila prepozno. Ko sem se s sošolko pogovarjala o anketi, sem ji omenila angleški naslov knjige *Veščec*, tj. *The Witcher*, za katerega je presenečeno rekla, da ga pozna, vendar pa ga ni povezala s slovenskim prevodom. Pri prvih dveh vprašanjih o prepoznavnosti in branosti knjig bi lahko za lažjo prepoznavnost poleg slovenskega prevoda navedla tudi angleški naslov. To pokaže tudi slabost slovenskih prevodov, saj zainteresirani bralci včasih ne prepoznajo slovenskih naslovov knjig, ki se lahko močno razlikujejo od izvirnikov. Druga napaka, ki sem jo opazila, je nespecifičnost vprašanja o pogostosti

opažanja reklam. Z vprašanjem sem želela raziskati, koliko se ta žanr oglašuje v Sloveniji, ko recimo izide kakšen prevod znane knjige. Žal pa je bilo vprašanje zastavljeno zelo splošno, če so kjer koli zasledili kakršno koli reklamo ne glede na jezik. Tako so si lahko nekateri anketiranci to vprašanje razlagali v smislu, da če vidiš reklamo za fantazijsko serijo, ki bo izšla na Netflixu, je to reklama za fantazijski žanr, kar je sicer res, vendar pa to ni bilo tisto, kar sem želela ugotoviti s tem vprašanjem.

3.4 ANALIZA INTERVJUJEV (REZULTATI IN RAZPRAVA)

3.4.1 Založba

S prijaznim posredovanjem glavne urednice založbe Mladinska knjiga in direktorice Cankarjeve založbe Alenke Kepic Mohar sta mi v torek, 7. 2. 2023, pisno na nekaj vprašanj odgovorila glavni urednik Cankarjeve založbe Aljoša Harlamov in urednica odraslega leposlovja pri Mladinski knjigi Darja Marinšek. Vprašanja sem jima poslala po elektronski pošti, nanja pa sta odgovorila skupaj ter mi vrnila dokument z odgovori, ki sem ga uporabila tudi kot priložo C. Izvedela sem veliko o procesu odločanja za prevajanje in o delovanju založbe na splošno. Fantazijska književnost pri Mladinski knjigi izhaja v knjižni zbirki Srednji svet, ki obsega tako mladinsko kot odraslo fantazijsko književnost. Delež tega žanra je vsako leto drugačen, saj se prilagaja trenutnim trendom, zanimanju bralcev in zanimivosti ponudbe. V letu 2023 bo pri založbi izšlo pet fantazijskih romanov za odrasle. To se mi zdi malo, sploh če upoštevamo, da bodo trije od teh nov prevod Gospodarja prstanov, ki ga pričakujemo jeseni.

Dela za prevod izbirajo uredniki glede na trenutno ponudbo na trgu, bralske trende, aktualno družbeno problematiko, vpliva pa tudi lasten pogled na literaturo. Na podvprašanje, če imajo tudi prevajalci besedo pri tem, katera knjiga se prevede, je urednica zatrdila, da nekateri zelo dobro poznajo trende in individualne trge in so zato koristen vir informacij ter da njihovo mnenje zelo odtehta.

Večinoma se za prevode zbirk odločajo sproti in ne odobrijo kar celotne zbirke. Za fantazijski žanr je zelena naklada 1 000 izvodov, da je potem preveden naslednji del. Sodeč po podatkih študije Centra za razvoj knjižnic iz leta 2017 je bila leta 2016 to povprečna naklada knjig in brošur, torej tu ni posebnih razlik. Res pa je, da se lahko v šestih letih povpraševanje zelo spremeni.

Nakup in prevajanje zbirke, preden je ta zaključena, je tvegana naložba, saj se je že zgodilo, da avtor zbirke ni končal. Zanj se odločijo le, če postane zbirka zelo uspešna na tujih trgih.

Podatkov o namenjanju sredstev za promocijo prevodov mi urednica ni mogla povedati, se je pa strinjala, da je bilo promociji knjige *Veščec* namenjeno več sredstev, kot jih navadno namenijo fantazijski književnosti, saj je bila knjiga eden izmed osrednjih naslovov promocijske kampanje.

Redno spremljajo produkcijo žanra v angleškem jeziku s sledenjem ponudbi tujih založnikov, svetovnih trendov, priljubljenosti pri domačih in tujih bralcih ter aktualnim televizijskim in filmskim predelavam. Informacije iščejo tudi v katalogih tujih agentov in založnikov, na knjižnih sejmi in fantazijskih konvencijah. Iz tega je jasno razvidno, da so dobro informirani, spremljajo različne vire in se spoznajo tudi na tuji trg.

Zadržka pred prevajanjem knjig brez neposrednega besedišča v slovenščini založba nima, na to gledajo kot na poseben prevajalski izziv.

Prodaja angleških fantazijskih knjig v njihovih knjigarnah navadno odraža splošno priljubljenost na trgu. Na neprevedene zbirke, ki se dobro prodajajo, pa so posebej pozorni, saj so pomemben dejavnik pri odločanju za prevajanje. Podatek, da je prodaja v Sloveniji navadno podobna prodaji na širšem trgu, se mi zdi pomemben, saj daje dodatno težo raziskavam o izposoji knjig v Sloveniji, pri katerih sem se bala, da najbolj popularne knjige po svetu niso enake najbolj popularnim knjigam v Sloveniji.

Prevajanje daljših fantazijskih zbirk je za založbo finančno obremenjujoče, saj ti prevodi ne morejo računati na kakršno koli finančno podporo. Zahtevajo tudi popolno predanost izkušenega prevajalca, zato je pred prevajanjem obsežnejših zbirk potreben dodaten razmislek. To potrjuje moja hipoteza o tem, da se prevodi fantazijske književnosti ne prodajajo, kaže pa tudi dodaten pritisk na prevajalca, ki bi se moral več let posvetiti eni sami zbirki.

Nekaj dni pozneje sem po elektronski pošti prosila še vodjo knjigarne Mladinska knjiga Konzorcij Katarino Modic za podatke o prodaji izvirnikov in prevodov fantazijske književnosti za odrasle, kar mi je omogočila in prošnjo naslovila na vodjo oddelka za leposlovje in jezikoslovje Aljaža Rabiča. Ta mi je 16. 2. 2023 poslal nekaj dejstev in pojasnil glede prodaje.

Njihova klasifikacija je glede tuje književnosti zelo splošna, saj je v sistemu vse označeno le kot »leposlovje«. Zaradi tega mi je Rabič napisal ugotovitve, ki jih je dobil z izkušnjami, pogovori s strankami ter naročanjem. Fantazijskih knjig v angleščini prodajo skoraj neprimerljivo več kot v slovenščini. Razlogov za to je več. Bralci, ki radi berejo ta žanr, so večinoma mlajši in dobro razumejo angleščino. V tem jeziku je bistveno več ponudbe, poleg tega pa je angleščina globalni jezik, ki ga uporabljajo vplivneži in prevladuje na socialnih omrežjih. Knjige v angleščini so cenejše, včasih moramo za slovenski prevod odšteti skoraj dvakrat več kot za angleško knjigo, veliko mlajših pa si lažje privoščijo cenejše knjige. Preden je knjiga prevedena v slovenščino, je od prvotne izdaje minilo vsaj eno leto, zato so zainteresirani bralci knjigo pogosto že prebrali v izvirniku.

Vsi navedeni razlogi se mi zdijo smiselni in tudi sama se včasih ravnam po njih. Če upoštevamo kombinacijo vseh dejavnikov, je večini bralcev verjetno res najlažje kupiti knjigo v angleščini za nižjo ceno in ko je še najbolj relevantna, kot da bi čakali na dražji prevod.

3.4.2 Prevajalci

Na prošnjo za intervju sta mi odgovorila prevajalca Sergej Hvala in Boštjan Gorec Pižama, prvi pisno, drugi ustno. S Sergejem Hvalo sva se dogovorila enako kot s predstavniki založbe. Jaz sem mu poslala vprašanja, on mi je nanja odgovoril in mi dokument z odgovori poslal v torek, 7. 2. 2023. Njegovi odgovori so v prilogi D. Boštjan Gorenc Pižama je pristal na ustni intervju, ki je potekal 13. 1. 2023 po Zoomu, bil pa je tudi posnet za lažjo analizo podatkov. Zanimal me je njun položaj kot prevajalcev fantazijske književnosti, tako v družbi kot tudi pri založbi. Povprašala sem ju, kaj se jima zdi pomembno v izvirniku, ko se odločata za prevajanje. Obema je najpomembnejše, da jima je knjiga v prvi vrsti všeč, saj bosta z njo preživela dobršen del svojega časa. Hvala je izpostavil tudi neko nedoločljivo ostrino, s katero ti knjiga poseže v misli, pa tudi zgodbo in osebe. Gorenc pa poudarja gradnjo sveta, za katerega ima raje, če je čim bolj različen od našega, saj s tem omogoča več prevajalske svobode, rad pa pri daljših serijah spremlja tudi spreminjanje pisateljevega sloga.

Posebnih težav poleg besedišča, ki se pojavi pri prevajanju imen izmišljenih krajev in lastnih imen, niti nimata, sta pa oba v svojih intervjujih izpostavila težavo, s katero se prevajalci drugih žanrov ne se soočajo toliko, prevajalci fantazijske književnosti pa pogosto. To so oboževalci. Hvala to omeni pri vprašanju o težavah, s katerimi se srečuje, Gorenc pa na koncu kot stvar, ki jo želi dodati. Velikokrat se zgodi, da se bralci s knjigo seznanijo pred branjem prevoda, morda jo preberejo v izvirniku ali pa o njej slišijo na spletu. Kakor koli že pridejo z njo v stik, poteka ta v angleščini oz. v jeziku izvirnika, torej z izvirnimi imeni krajev, lastnih imen in z znanimi izreki v angleščini. Ko torej pozneje berejo prevod, se jim lahko zazdi, da je prevod drugačen od izvirnika, in to pogosto v slabem smislu, da ga je prevajalec s svojimi spremembami poslabšal in oskrnil njihov popolni svet. Kdor koli si torej drzne spreminjati imena krajev, kaj šele osebna imena, mora prenašati množične kritike.

Obema prevajalcema prevode ponudijo založbe, na splošno pa je malo prevajalcev fantazije, ki se lahko za projekte odločajo sami. Lahko predlagata kakšne knjige in če je želja res velika in sta vztrajna, se mogoče uspeta kaj dogovoriti. Tako je uspelo Gorencu s knjigami Terryja Pratchetta in Hvali z Abercrombiem, vendar pa je to redko. Gre bolj za mehanizem - založba vidi, da se zanimaš za žanr in ga rad bereš, zato ti ponudi prevajanje tega žanra.

Tako je tudi Gorenc ob vprašanju, če raje počaka, da je zbirka zaključena, preden se loti prevajanja, komentiral, da ko te založba pokliče, ni ravno velike izbire, da pa bi raje počakal. Razlika je bolj v pripravi, saj če je zbirka zaključena, veš, da ne bo nobenih velikih presenečenj, kot je bilo recimo pri Hodorju iz *Igre prestolov*, pri katerem se je v seriji izkazalo, da je to geneza njegovega imena. Enako je tudi Hvala napisal, da je idealno, če je zbirka zaključena in brez presenečenj.

Nobeden od njiju nima zadržkov do prevajanja del, ki se dogajajo v izmišljenih svetovih brez neposrednih prevodov besedišča v slovenščino; oba štejeta te dele med najbolj privlačne.

Z založbo se navadno posvetujeta predvsem po prevajanju, ko nastopi lektorski in uredniški del, med samim prevajanjem pa z njo niti ne sodelujeta.

Hvala se s svojim statusom v družbi kot prevajalec fantastične književnosti, ki velja za manjvredno, niti ne ukvarja, saj ne prevaja, da bi ga hvalili, temveč da imamo v našem jeziku najboljša dela s tega področja. Obema prevajalcema se vidi, da imata res rada ta žanr in delata v ta namen.

Na vprašanje, če se mu zdi, da se malo prevajalcev odloča za prevajanje fantastične književnosti, je Boštjan Gorenc Pižama odgovoril, da se mu ne zdi, da bi se jih premalo odločalo za ta žanr, saj je bil na fakulteti vedno določen delež ljudi, ki so se zanj zanimali in se ga ne bi branili prevajati. Ob primerih tega žanra so se pogosto pogovarjali, kako bi kaj prevedli kot izziv. Meni, da gre predvsem za to, kaj želi založba, prevajalci pa tega žanra nimajo za nekaj manjvrednega, kar bi jim bilo pod častjo.

4 ZAKLJUČKI IN SKLEPI

4.1 Bralci na Slovenskem ne berejo prevodov fantastične književnosti za odrasle.

Fantastična književnost na Slovenskem ni najbolj priljubljen žanr, če jo primerjamo z drugimi žanri, kot sta ljubezenska literatura in kriminalke. Vendar pa je sodeč po anketi 35 % dijakov tretjega in četrtega letnika prebralo vsaj eno knjigo fantastičnega žanra za odrasle, kar sicer ni veliko, a se mi zdi za mlajši vzorec dobra številka. Več kot pol anketiranih včasih ali pogosto seže po knjigi tega žanra, kar ni več malo. Žal pa danes vedno več mladih raje bere v angleščini kot v slovenščini. V anketi se je pokazalo, da je to kar polovica anketiranih, saj jim omogoča večjo izbiro, izboljšanje angleščine in branje v izvirnem jeziku. Posledično tudi malo več kot polovica teh, ki berejo fantastično književnost, ne bere prevodov, temveč kar izvirnike. To se je dodatno pokazalo tudi pri odgovorih na vprašanje, če pogrešajo prevode tega žanra v slovenščino. Le četrtna bralcev, ki raje bere v angleščini, pogreša prevode, saj jih niti ne potrebujejo, medtem ko je malo več kot polovica bralcev, ki raje berejo v slovenščini, odgovorila, da je prevodov premalo.

Na žalost se zdi, da prevodi sami niso krivi za ta pojav, temveč mladim branje v angleščini preprosto bolj ustreza. Kar nekaj jih je napisalo, da jim angleški jezik lepše zveni od slovenskega, hkrati lahko izboljšujejo svoje znanje angleščine in berejo izvirnik. Moja hipoteza je zastavljena nerodno, saj predvideva skrajnost, vendar vseeno lahko rečem, da se je izkazala vsaj za delno pravilno, saj fantastični žanr že tako ne privabi veliko bralcev, poleg tega pa približno polovica tistih, ki ga radi berejo, bere v angleščini in ne prevodov.

4.2 V knjigarnah se prevodi fantastične književnosti za odrasle ne prodajajo dobro.

Po podatkih iz ankete 40 % dijakov, ki pogosto ali redko berejo fantastično književnost, kupi knjigo, ko jim je ta res všeč, ena četrtna že takrat, ko jo želijo prebrati, še ena četrtna pa takrat, ko so o njej slišali dobre stvari. Sodeč po teh podatkih, je delež dijakov pripravljen kupovati knjige glede na svoj okus. Tu pa se potem pojavijo podobne težave kot pri prejšnji hipotezi o tem, ali ljudje kupujejo knjige v angleščini ali prevode v slovenščini. Če sklepamo po podatkih pri prejšnji hipotezi, da polovica ljudi raje bere v angleščini, potem lahko to prenesemo tudi na podatke o kupovanju knjig in sklepamo, da bo polovica dijakov, ki je pripravljena kupiti knjigo, le-to kupila v angleščini. To še dodatno potrdijo podatki iz ankete, saj so dijaki, ki raje berejo v angleščini, pogostejše pripravljeni kupiti knjigo, ko jo želijo prebrati (26 %), kot tisti, ki berejo v slovenščini (18 %). V odgovorih založbe je urednica prav tako omenila, da prevodi fantastične književnosti ne morejo računati na kakršno koli finančno podporo, kar potrjuje, da se prevedena fantastična književnost na Slovenskem ne prodaja dobro. Za zaključek pa

sem dobila še zagotovilo vodje oddelka za leposlovje, ki mi je potrdil, da se angleških knjig tega žanra proda neprimerljivo več kot slovenskih. To hipotezo lahko torej brez dvomov potrdim.

4.3 Za ta žanr ni namenjenega dovolj denarja.

Težko je določiti, koliko denarja je dovolj za določen žanr. V tej hipotezi želim ugotoviti predvsem to, če je v ospredju finančni problem oziroma drugače povedano, če založbe temu žanru namenjajo manj denarja kot recimo drugim žanrom. Glede na intervju s predstavniki založbe je vsako leto temu žanru namenjen drugačen delež sredstev, odvisno od trenutnih trendov, zanimanja bralcev in zanimivosti ponudbe. Posledično je težko reči, da dobi fantazijska književnost manj ali več kot drugi žanri, vendar pa bo letos pri založbi izšlo le pet fantazijskih romanov za odrasle. Če upoštevamo, da bodo trije od teh najverjetneje novi prevodi Gospodarja prstanov, nam ostaneta le dva nova prevoda. Temu bi si drznila reči malo, vendar pa moram upoštevati, da tudi prevodi najznamenitejše trilogije niso zastoj, zato ne vem, če gre tukaj za problem slabe delitve financ med žanri ali mogoče bolj za to, da se založba trenutno usmerja v posodabljanje starejših prevodov in ne toliko v nove prevode. Mislim, da bi morala glede te hipoteze založbi postaviti več vprašanj, saj nimam veliko gradiva, s katerim lahko razpolagam v tem trenutku. Prav tako bi bilo bolje, če bi intervju lahko izvedla v živo, saj bi potem lahko postavila še podvprašanja, ki pa pri pisnem odgovarjanju niso mogoča.

Potem pa se pojavi še en problem. Če založba temu žanru namenja manj sredstev kot drugim žanrom, ki se bolje berejo, je to v resnici edina smiselna odločitev. Pri drugih žanrih lahko računajo na boljšo finančno podporo, zato več investirajo v te žanre. Zdaj, ko sem potrdila drugo hipotezo, da se prevodi fantazijske književnosti za odrasle na Slovenskem ne prodajajo dobro, postane ta hipoteza problematična, saj ne morem reči, da se v nekaj namenja premalo denarja, če to ni dobičkonosno. Če bi imela več časa, bi prosila založbo za primerjavo sredstev, ki jih porabijo, in zaslužek, ki ga dobijo od prevodov. Tako bi lahko zagotovo videla, če je slaba prodaja res razlog za manj vloženih sredstev. Ker pa mi tega ni uspelo narediti, bi to hipotezo pustila odprto za nadaljnje raziskave, saj je ne morem niti potrditi niti povsem zavreči kot napačne. V prihodnosti bi bilo zanimivo raziskati tudi načine za prekinitev tega cikla, v katerega smo nekako zašli in kako je do tega sploh prišlo. Pojavi se mi tudi vprašanje, če se v drugih državah soočajo s podobnimi problemi in kaj bi pokazale podobne raziskave prevodov drugod po svetu.

4.4 Ta žanr se ne oglašuje.

Z raziskovanjem te hipoteze sem imela nekaj smole, saj sta obe glavni vprašanji v mojih raziskovanjih naleteli na ovire. Prvo vprašanje je bilo v anketi o pogostosti opažanja reklam za ta žanr, a je bilo presplošno in je zato težko izpeljati sklepe. Drugo pa je

vprašanje o namenjanju sredstev za fantazijski žanr, na katerega mi založba ni mogla odgovoriti.

Na podlagi osebne raziskave o dveh prevodih, za katera nisem še nikoli slišala, lahko sklepam, da je pomembno vsaj to, da bralci za prevod izvedo. Včasih je za to dovolj že samo, da se prevod pojavi v knjižnicah in knjigarnah. Ena izmed knjig v preiskavi je izšla v okviru majhne založbe z omejenimi finančnimi sredstvi, zato jo je bilo mogoče najti v skoraj 30 knjižnicah manj kot prevod, ki je izšel v okviru Mladinske knjige.

Najznamenitejša dela tega žanra so, sodeč po izvedeni anketi, zelo prepoznavna, za kar so verjetno zaslužne predvsem filmske in druge adaptacije, pa tudi socialna omrežja, npr. Tiktok. Menim, da je fantazija prisotna na spletu in televiziji in da je tam dobro promovirana, sploh po uspehih HBO-serije *Igra prestolov*. To kažejo rezultati ankete, kjer dijaki, ki ne berejo fantazije, največkrat prepoznajo knjige, po katerih so bile posnete serije ali filmi (*Gospodar prstanov*, *Igra prestolov*, *Veščec*, *The wheel of time*). Izstopa še knjiga *Ahlova pesem*, ki je postala zelo znana na spletnem omrežju Tiktok. Tudi promocija v Sloveniji je namenjena predvsem knjigam, po katerih so posnete serije ali filmi. Tako je bil izid knjige *Veščec* eden glavnih naslovov lanske promocijske kampanje, *Gospodar prstanov* pa bo dobil svoj tretji prevod. Po drugi strani ne vidim, da bi toliko oglaševali prevode manj znanih knjig, za katere verjetno ne želijo nameniti toliko denarja, saj se jim ta navadno ne povrne. Ker sem si hipotezo zastavila bolj v splošnem smislu, bi jo zavrгла, saj se žanr dobro oglašuje na spletu in dobiva veliko televizijske promocije, večji naslovi pa so promovirani tudi v Sloveniji. Tu je gotovo možnost podrobnejšega nadaljnjega raziskovanja, mogoče bolj na področju oglaševanja manj znanih prevodov ali pa kako in zakaj je prišlo do takšne povezanosti filma in knjige v tem žanru.

4.5 Prevajalci se za prevode tovrstnega žanra ne odločajo.

Prvotno sem razmišljala, da se prevajalci morda ne odločajo radi za prevode fantazijskega žanra bodisi zaradi zahtevnosti prevajanja svetov brez ustreznega besedišča v slovenščini bodisi zaradi razmišljanja o tem žanru kot o manjvrednem. Zdi se mi, da sem pri tem pozabila, da večina prevajalcev uživa v svojem delu in jim prevajanje predstavlja izziv. Svetovi in imena brez ustreznih prevodov so zanje pogosto najboljši del, saj lahko pokažejo svojo ustvarjalnost, kot sta omenila tudi prevajalca v svojih intervjujih. Ta žanr torej večini prevajalcev ponuja izzive in ga radi raziskujejo, včasih bolj površno in na določenih primerih, včasih pa s prevajanjem celih knjig. To se je najbolj pokazalo v intervjuju z Boštjanom Gorencem Pižamo, ki mi je omogočil boljši vpogled v razmišljanje prevajalca ter mi skupaj s Sergejem Hvalo nakazal, da ima založba veliko večji vpliv na izbiro prevodov kot prevajalci sami in da ti le redko lahko odločajo o tem. To hipotezo tako lahko mirno zavržem kot napačno.

V času izdelovanja te raziskovalne naloge sem se bolje spoznala z delovanjem založb, z razmišljanjem in odnosom prevajalcev do fantazijskega žanra ter postopkom, ki je

potreben, da pride do prevoda nekega dela. Izkazalo se je, da o tem vem veliko manj, kot sem si mislila, saj je to dolgotrajen in zahteven postopek, ki zahteva predvidevanja in tveganja, sploh ko govorimo o prevodih fantastične književnosti. Odkrila sem nekaj glavnih razlogov za pomanjkanje prevodov, ki pa se nanašajo večinoma na nas - bralce, ki prevodov ne podpiramo. Izkaže se, da je najpogostejši razlog za pomanjkanje prevodov to, da ljudje, predvsem mladi, beremo vedno več v angleščini. Posledično se prevodi ne berejo dosti, ne prodajajo dobro, ne dobijo velike finančne podpore, zaradi česar založbe vanje ne morejo vlagati toliko denarja. Kar tri izmed mojih hipotez bi se torej dalo povzeti z eno ugotovitvijo - prevodov tega žanra se na Slovenskem ne bere, ker vedno več ljudi raje bere v angleščini. To se mi zdi zaskrbljujoče, saj je slovenščina vendarle naš materni in prvi jezik, ki naj bi ga najbolje obvladali. Obenem nakazuje tudi žalostno dejstvo, da bo v prihodnosti morda sledilo vedno manj prevodov. Zanimivo bi bilo videti, ali je ta pojav značilen le za fantastično književnost ali se pojavlja tudi v drugih žanrih. Če se pojavlja tudi drugod, nas lahko začne resno skrbeti, kaj to pomeni za razvoj slovenskega jezika.

Na bralcih je torej, da se lotimo tudi branja fantastičnega žanra v svojem maternem jeziku in damo prevodom priložnost. Čeprav niso enaki izvirnikom, imajo svoj čar, sploh če se zavedamo, koliko premišljevanja in truda je potrebnega za prevod. Založbe in prevajalci se trudijo, da bi nam omogočili čim večjo izbiro, toda če jih mi ne podpiramo, sami ne morejo storiti veliko.

5 SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE

Artnik, G. (2010). *Literarnozgodovinski razvoj slovenske mladinske fantastične pripovedi* (Magistrska naloga). Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnost

Božič, M. (2019). *Sodobna fantazijska književnost na Slovenskem* [internet]. [Dostopano 20. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=110879&lang=slv>

Fantazijska pripoved [internet]. [Dostopano 20. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Fantazijska_pripoved

Green, D. (2020). *CLASSIC VS MODERN FANTASY* [internet]. [Dostopano 23. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.youtube.com/watch?v=IAHUXHxZMNA&list=PLk5dyivp7BYzdBvLvxebiGDZhKN0NXhaP&index=11&t=469s>

Kenda, J. J. (2009). *Fantazijska književnost: Očrt teorije žanra in njegovega sodobnega modela*. Ljubljana: Mladinska knjiga

Knjigarna Bukla [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.bukla.si/>

Kozamernik, T. (2018). *O lovljenju Froda* [internet]. [Dostopano 21. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.ludliteratura.si/esej-kolumna/o-lovljenju-froda/>

Makovec, U. (2016). *Katera slovenska založba živi najboljše* [internet]. [Dostopano 22. 12. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://siol.net/novice/slovenija/katera-slovenska-zalozba-zivi-najboljshe-428048>

Morilčev vajenec [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.primus.si/morilcev-vajenec>

Popular Highly Rated Mystery [internet]. [Dostopano 15. 9. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.goodreads.com/list/show/142751>

Romance Books [internet]. [Dostopano 15. 9. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.goodreads.com/shelf/show/romance>

Sceski, D. (2017). *MODERN FANTASY VS. TRADITIONAL FANTASY Books* [internet]. [Dostopano 23. 7. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://thegoldenlands.wordpress.com/2017/06/28/modern-fantasy-vs-traditional-fantasy/>

Science Fiction Books [internet]. [Dostopano 15. 9. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.goodreads.com/shelf/show/science-fiction>

Sharon (2020). *The 100 Most Popular Fantasy Books on Goodreads* [internet]. [Dostopano 22. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.goodreads.com/blog/show/1875-the-100-most-popular-fantasy-books-on-goodreads>

Shear, J. (2018). *A Brief History of the Fantasy Genre* [internet]. [Dostopano 11. 2. 2023]. Dostopno na naslovu:

<https://www.janefriedman.com/a-brief-history-of-the-fantasy-genre/>

VIDEOTOP SKUPINA d.o.o. [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.moje-podjetje.net/videotop-skupina-doo/>

Založba Gnostica [internet]. [Dostopano 24. 8. 2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.gnostica.si/>

Zupan Sosič, A. (2000). Pravljični roman. *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede*, letnik 48, st. 3

6 SEZNAM PRILOG

Priloga A: Seznam Goodreads - leto izvirnika in prevoda

Priloga B: Prazni vprašalnik ankete

Priloga C: Intervju s predstavnikoma založbe Darjo Marinšek in Aljošo Harlamov

Priloga D: Intervju s prevajalcem Sergejem Hvalo

Priloga A: Goodreads seznam- leto izvirnika in prevoda

Sharon (2020). *The 100 Most Popular Fantasy Books on Goodreads* [internet]. [Dostopano 22.8.2022]. Dostopno na naslovu:

<https://www.goodreads.com/blog/show/1875-the-100-most-popular-fantasy-books-on-goodreads>

Tabela 6: Leto izida in prevoda del s seznama strani Goodreads

	Avtor in naslov dela	Leto izida	Leto prevoda
1	J. R. R. Tolkien: The Hobbit	1937	1984
2	J. R. R. Tolkien: The Fellowship of the Ring	1954	Prvi 1995, drugi 2002
3	C. S. Lewis: The Lion, the Witch and the Wardrobe	1950	2005
4	George R. R. Martin: A Game of Thrones	1996	2007
5	Madeleine L'Engle: A Wrinkle in Time	1962	/
6	William Goldman: The Princess Bride	1973	/
7	Neil Gaiman: American Gods	2001	2013
8	Patrick Rothfuss: The Name of the Wind	2007	2014
9	Erin Morgenstern: The Night Circus	2011	2012
10	Gregory Maguire: Wicked	1995	/, napovedano leto izid prevoda 2024
11	Terry Pratchett & Neil Gaiman: Good Omens	1990	2010
12	Stephen King: The dark Tower: The Gunslinger	1982	2018
13	Charlaine Harris: Dead Until Dark	2001	2010
14	Richard Adams: Watership Down	1972	1987
15	Neil Gaiman: Neverwhere	1996	2010
16	Brandon Sanderson: The Final Empire	2006	/
17	Robert Jordan: The Eye of the World	1990	/
18	Deborah Harkness: A Discovery of Witches	2011	2020
19	Neil Gaiman: Stardust	1997	2012
20	Terry Pratchett: The Color of Magic	1983	2004

21	Brandon Sanderson: The Way of Kings	2010	/
22	Jim Butcher: Stormfront	2000	2011
23	Madeline Miller: Circe	2018	2021
24	Ursula K. le Guin: A Wizard of Earthsea	1968	2005
25	Terry Goodkind: Wizard's First Rule	1994	/
26	Robin Hobb: Assassin's Apprentice	1995	2009
27	Lev Grossman: The Magicians	2009	2010
28	J. R. R. Tolkien: The Silmarillion	1977	2003
29	Scott Lynch: The Lies of Locke Lamora	2006	2019
30	Neil Gaiman: The Sandman	1989	/
31	Diana Wynne Jones: Howl's Moving Castle	1986	/
32	Neil Gaiman: Norse Mythology	2017	2018
33	Haruki Murakami: 1Q84	2009	2012
34	Marion Zimmer Bradley: The Mists of Avalon	1982	/
35	Susanna Clarke: Jonathan Strange & Mr. Norrell	2004	2012
36	Madeline Miller: The song of Achilles	2011	2022
37	V. E. Schwab: A darker Shade of Magic	2015	/
38	Patricia Briggs: Moon Called	2006	/
39	Brandon Sanderson: Elantris	2005	/
40	Andrzej Sapkowski: The Witcher	1993 v poljščini, 2007 v angleščini	2022
41	Michael Ende: The Neverending Story	1979 v nemščini, 1983 v angleščini	2003
42	Joe Abercrombie: The Blade Itself	2006	2017
43	Naomi Novik: Uprooted	2015	2017
44	Grimm's complete Fairy Tales	1812	1957
45	Brent Weeks: The Way of Shadows	2008	/
46	Laurell K. Hamilton: Guilty Pleasures	1993	/
47	N. K. Jemisin: The Fifth Season	2015	/

48	Hans Christian Andersen: Fairy Tales	1881	1950
49	Anne McCaffrey: Dragonflight	1968	/
50	Jasper Fforde: The Eyre Affair	2001	/
51	Kim Harrison: Dead Witch Walking	2004	/
52	Brandon Sanderson: Warbreaker	2009	/
53	Weis Hickman: Dragons of Autumn Twilight	1984	/
54	Peter V. Brett: The Warded Man	2009	/
55	Katherine Arden: The Bear and the Nightingale	2017	/
56	Stephen King: The Eyes of the Dragon	1984	/
57	Anne Rice: The Witching Hour	1990	/
58	Ilona Andrews: Magic bites	2007	/
59	Amish Tripathi: The Immortals of Meluha	2010	/
60	Noelle Stevenson: Nimona	2015	/
61	Brent Weeks: The Black Prism	2010	/
62	Helene Wecker: The Golem and the Djinni	2013	/
63	T. H. White: The Once and Future King	1958	/
64	Gail Carriger: Soulless	2009	/
65	Peter S. Beagle: The Last Unicorn	1968	2004
66	Jim Butcher: Furies of Calderon	2004	/
67	V. E. Schwab: Vicious	2013	/
68	Mark Lawrence: Prince of Thorns	2011	/
69	Kelley Armstrong: Bitten	2001	/
70	Steven Erikson: Gardens of the Moon	1999	/
71	Ben Aaronovitch: Rivers of London	2011	/
72	Terry Brooks: The sword of Shannara	1977	/
73	David Mitchell: The Bone Clocks	2014	/

74	Raymond E. Feist: Magician: Apprentice	1982	/
75	Naomi Novik: Temeraire	2006	/
76	Kevin Hearne: Hounded	2011	/
77	Anthony Ryan: Blood Song	2011	/
78	Jacqueline Carey: Kushiel's Dart	2001	/
79	Kazuo Ishiguro: The Buried Giant	2015	/
80	Alice Hoffman: Practical Magic	2003	/
81	Naomi Novik: Spinning Silver	2018	/
82	John Connolly: The Book of Lost Things	2006	/
83	Leigh Bardugo: The Ninth House	2019	/
84	Nora Roberts: Year One	2017	/
85	Erin Morgenstern: The Starless Sea	2019	/
86	Tad Williams: The Dragonbone Chair	1988	/
87	China Mieville: Perdido Street Station	2000	/
88	Juliet Marillien: Daughter of the Forest	1999	/
89	N. K. Jemisin: The Hundred Thousand Kingdoms	2010	/
90	Majorie Liu: Monstress	2015	/
91	Sarah J. Maas: Crescent City	2020	/
92	Guy Gavriel Kay: Tigana	1990	/
93	Stephen Fry: Mythos	2017	/
94	Charlie Jane Anders: All the Birds in the Sky	2016	/
95	S. A. Chakraborty: The City of Brass	2017	/
96	Mark Lawrence: Red Sister	2017	/
97	R. F. Huang: The Poppy War	2018	/
98	Samantha Shannon: The Priory of the Orange Tree	2019	/

99	Lois McMaster Bujold: The Curse of Chalion	2001	/
100	Alix E. Harrow: The Ten Thousand Doors of January	2019	/

Priloga B: Prazni vprašalnik ankete

Izpis programa 1ka: <https://1ka.arnes.si//index.php>

Prevodi fantastične književnosti

Vprašalnik

Kratko ime ankete: raziskovalna- prevodi fantastične

Število vprašanj: 11

Število spremenljivk: 35

Status: Aktivna od: 29.01.2023 Aktivna do: 29.04.2023

Avtor: Anja Brunšek, 20.01.2023

Spreminjal: Anja Brunšek, 29.01.2023

Q1 - Spol:

- ☐ Moški
- ☐ Ženski

Q2 - Označite, za katere izmed teh knjig ste že slišali:

Možnih je več odgovorov

- ☐ J.R.R. Tolkien: Gospodar prstanov
- ☐ George R.R. Martin: Igra prestolov
- ☐ Patrick Rothfuss: Ime vetra
- ☐ Madeline Miller: Ahilova pesem
- ☐ Andrzej Sapkowski: Veščec
- ☐ Joe Abercrombie: Klic orožja
- ☐ Neil Gaiman: Ameriški bogovi
- ☐ Brandon Sanderson: The way of kings
- ☐ Robert Jordan: The wheel of time
- ☐ Nobeno

Q3 - Označite, katere izmed teh knjig ste prebrali:

Možnih je več odgovorov

- ☐ J.R.R. Tolkien: Gospodar prstanov
- ☐ George R.R. Martin: Igra prestolov
- ☐ Patrick Rothfuss: Ime vetra
- ☐ Madeline Miller: Ahilova pesem
- ☐ Andrzej Sapkowski: Veščec
- ☐ Joe Abercrombie: Klic orožja
- ☐ Neil Gaiman: Ameriški bogovi
- ☐ Brandon Sanderson: The way of kings

☐ Robert Jordan: The wheel of time

☐ Nobeno

Q4 - Ali raje berete v angleščini ali v slovenščini

☐ slovenščina

☐ angleščina

Q5 - Zakaj?

Q6 - Ali pogosto berete knjige fantastičnega žanra?

☐ Da

☐ Ne

☐ Včasih

Q7 - Zakaj?

(1) Q6 = [1, 3]

Q8 - Ali pogrešate prevode tega žanra v slovenščino?

☐ Da

☐ Ne

Q9 - Kako pogosto zasledite kakršno koli obliko reklame za ta žanr (v časopisu, na plakatih, na spletnih omrežjih, v izložbah knjigarn ...)?

- ☐ Nikoli
- ☐ Redko
- ☐ Pogosto

Q10 - Kolikokrat se odločite za nakup knjige?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Nikoli
- ☐ Ko mi je knjiga res všeč
- ☐ Ko želim knjigo prebrati
- ☐ Ko sem o knjigi slišal dobre stvari

Q11 - Označite, katere izmed teh prevajalcev prepoznate:

Možnih je več odgovorov

- ☐ Boštjan Gorenc-Pižama
- ☐ Sergej Hvala
- ☐ Branko Gradišnik
- ☐ Nobenega

Priloga C: Intervju s predstavnikoma založbe Darjo Marinšek in Aljošo Harlamovom

ü Ali delite skupna finančna sredstva glede na žanre? Če da, kolikšen delež namenite fantastiji? Kako sicer razporejate finančna sredstva?

Program založbe obsega več knjižnih zbirk, fantazijska književnost pri MKZ izhaja v zbirki Srednji svet, ki zajema tako mladinsko kot odraslo književnost. Delež fantazijske književnosti v vsakoletnem programu niha in je odvisen od trenutnih trendov, zanimanja bralcev, zanimivosti ponudbe. V letu 2023 bo pri MKZ izšlo 5 fantazijskih romanov za odrasle.

ü Na podlagi katerih dejavnikov se odločate, katere knjige je potrebno prevesti? Ali imajo pri tem določeno besedo tudi prevajalci?

Uredniki knjige izbiramo glede na aktualno ponudbo na trgu, bralske trende, perečo družbeno problematiko in lastne poglede na literaturo. Nekateri prevajalci zelo dobro poznajo knjižne trende in individualne knjižne trge in so zato lahko koristen vir informacij, njihovo mnenje in predlogi pa veliko odtehtajo.

ü Ko se odločite prevesti zbirko knjig, ali odobrite vsako knjigo posebej ali kar prevod cele zbirke? Kakšen odziv – prodajo, naklado, mora doseči prva knjiga, da je potem preveden še drugi del?

Večinoma se odločamo sproti, torej za vsako knjigo posebej. Pričakovana naklada se od knjige do knjige (žanra, zvrsti itd.) spreminja, pri fantazijski književnosti je želena naklada vsaj 1000 izvodov.

ü Ali raje počakate, da je zbirka v tujini zaključena, preden se lotite prevajanja? Zakaj?

Pri odločitvi za nakup zbirke je pomemben dejavnik tudi uspešnost te zbirke na drugih knjižnih trgih. Če zbirka postane zelo uspešna, še preden je napisana do konca, jo kupimo – seveda pa s tem tvegamo, da je avtor ne dokonča (kar se je že zgodilo).

ü Ob izidu knjige Veščec (The witcher) sem opazila sorazmerno veliko promocije, ki se mi pri drugih prevodih fantazijskih del ni zdela tako očitna. Mislim si, da je to verjetno zaradi netflix show, posnetega po knjigah. Ali nam lahko zaupate, koliko sredstev lahko namenite promociji prevodov, morda tistih, katerih originali niso tako zelo poznani?

Žal natančnega podatka nimam, vsekakor pa je bil Veščec preteklo leto eden od osrednjih naslovov promocijskih kampanj naše založbe in tako je bilo zanj namenjenih več sredstev, kot je običajno namenjenih za fantazijsko književnost.

ü Ali spremljate aktualne izide angleških fantazijskih knjig, predvsem govorim o fantazijskih knjigah za odrasle in kako to poteka?

Produkcijo fantazijske literature v angleškem jeziku redno spremljamo, tako da sledimo ponudbi tujih založnikov, svetovnim trendom, novi produkciji, priljubljenosti pri domačih in tujih bralcih ter aktualnim televizijskim in filmskim predelavam. Informacije iščemo v katalogih tujih agentov in založb, na knjižnih sejnih v tujini in raznoraznih fantazijskih konvencijah.

ü Je kaj zadržka pred prevajanjem knjig, ki se dogajajo v izmišljenih svetovih s posebnimi bitji, kraji, ki nimajo neposrednega besedišča v slovenščini npr. dementors (morakvarji) ali pa Hogwarts (Bradavičarka) pri Harry Potterju?

Ne, to je zgolj poseben prevajalski izziv.

ü Ali količina prodanih angleških fantazijskih knjig v vaših prodajalnah vpliva na izbiro knjig za prevajanje? Če bi recimo prodali veliko število neke neprevedene zbirke, bi začeli razmišljati o prevodu le-te?

Po navadi prodaja knjig v knjigarnah MKT odraža splošno priljubljenost na širšem trgu; na take knjige smo posebej pozorni, to je vsekakor pomemben dejavnik pri odločanju.

ü Nekateri avtorji, ki še nimajo prevedene nobene knjige v slovenščino, posebej izstopajo - recimo Robert Jordan in njegova zbirka Wheel of time, ki jo nekateri cenijo skoraj toliko kot Gospodarja prstanov in je ena najbolj prodajanih višjih fantazijskih serij in pa potem Brandon Sanderson, ki je dokončal zbirko Wheel of time, njegova knjiga Way of kings je bila nekaj časa najbolj ocenjena knjiga na spletni strani Goodreads in je trenutno eden najbolj priljubljenih fantazijskih avtorjev. Ste kdaj razmišljali o prevodu del teh dveh avtorjev in kaj vas je od tega odvrnilo?

O obeh avtorjih in njunih knjigah že dolgo razmišljamo. Žal tako obsežne zbirke predstavljajo velik finančni zalogaj za založbo (prevodi angleške fantazijske književnosti v Sloveniji ne morejo računati na kakršnokoli finančno podporo), zahtevajo pa tudi prevajalca, podkovanega v tovrstnem prevajanju, ki se je obenem pripravljen za več let posvetiti temu delu. Vse to je ovira pri odločitvi za obsežnejše prevode fantazijskih zbirk.

Priloga D: Intervju s prevajalcem Sergejem Hvalo

Po kakšnem ključu se odločate za prevajanje?

Želja se običajno porodi pri čisto običajnem branju, ki sproži neko navdušenje ali predstave, kako bi besedilo utegnilo zveneti v slovenščini. Tako je bilo denimo z Abercrombiejem, s katerim sem pred desetletjem ves optimističen priplesal na Mladinsko knjigo, češ, to je absolutno treba prevesti, nakar so mi dodelili Rothfussa ... tako je bilo z Martinom, ki je šel h kolegu Pižami, a sem si potem vseeno odrezal rezilo z Ognjem in krvjo ... in, seveda, tako je s sanjskim projektom vsakega fantazijskega prevajalca, Gospodarjem prstanov.

Kaj vas pri originalu pritegne oz. odvrne od prevoda neke knjige (zgodba, osebe, zapleti, stil pisanja, besedišče, popularnost knjige v tujini ...)?

Mene osebno predvsem zgodba, osebe in neka nedoločljiva ostrina, s katero se delo zareže v misel in spomin.

Imate kaj zadržkov oz. pomislov pred prevajanjem knjig, ki se dogajajo v svojih izmišljenih svetovih s posebnimi bitji, kraji, za katere nimamo neposrednega besedišča v slovenščini npr. dementors (morakvarji) ali pa Hogwarts (Bradavičarka) pri Harry Potterju?

Sploh ne. To je sestavni del prevajanja fantazije, v resnici eden njenih najbolj privlačnih in obenem zagonetnih delov.

Ali raje počakate, da je zbirka zaključena preden se lotite prevajanja? Zakaj?

Najlepše je seveda, če je tako, da ne pride do kakšnih hodorskih presenečenj. Ni pa nujno.

Ali vam prevode knjig običajno predlagajo založbe ali se zanje odločite sami?

Bore malo je prevajalcev, sploh fantasyja, ki se lahko za projekte odločajo sami :).

S katerimi težavami /poleg besedišča/ se srečujete pri prevajanju fantazijske književnosti?

Izven polja besedišča, ki kajpak obsega tudi leksiko, zven in še sto malenkosti, ki to niso, pravzaprav ni posebnih težav. Izvzemši ljubitelje izvirnika, ki te hočejo v vsakem primeru nasaditi na kol in s tabo paradirati po ulicah v opomin vsakomur, ki bi si drznil Striderja spremeniti v <TOPSECRET>.

Kako sodelujete z založbami v času prevajanja?

Po sistemu vojne, ki je prosto po izvirniku "velik dolgčas, ki ga prekinjajo trenutki neskončne groze." Dolgčas je v tem primeru sprotno delo, ki ga pomaga mastiti čim večja količina zicledra, neskončna groza pa pride, ko dobiš vrnjeno datoteko urednice in lektorice ali, kot sta znani pri meni doma, Saurona in Witch-kinga. Šalo na stran, najprej zadevo prevedem, ponavadi brez kakih večjih sprotnih posvetovanj, saj s tem opravimo vnaprej, nato pregledam pregledano in lektorirano zadevo, sprejemem ustrezne popravke in sitnarim glede neustreznih, nakar se postopek ponavlja, dokler ni vse razrešeno.

Kakšen je status prevajalca v naši družbo nasploh in kako gledajo na vas, če se lotite prevajanja fantazijske književnosti, ki velja za manjvredni žanr?

Status prevajalca je verjetno sličen statusu vsakogar, ki se v Sloveniji ne ukvarja s fizičnim delom. Ampak s tem se ne ukvarjam, ker ne prevajam zato, da bi me kdo čislal, ampak zato, da imamo v našem čudovitem jeziku najboljša dela s tega področja.